

UMETNOST

MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO

LETO II.

1937/1938

IZDAJA BIBLIOFILSKA ZALOŽBA V LJUBLJANI

W58545

030024035

UREDIL MIHA MALEŠ
Z UREDNIŠKIM ODBOROM / MARTIN BENČINA / DR. RAJKO LOŽAR / FRANCE GORŠE

KAZALO

ČLANKI

G. A. K. — Pregled akcij za ustanovitve viš. umetnostne šole v Ljubljani	121	Mušič Zoran — O risbi, njeni vlogi v socialni umetnosti in o »Grafiki« V. Svečnjaka	124
Galanda M. — Umetnikovo glasilo	169	Rodin Auguste — Izročilo mladim umetnikom	38
Jakopič Rihard — Svojim tovarišem	137	Rodin Auguste — Risba in barva	70
Kongres likovnih umetnikov v Ljubljani	138, 151	Šijanec Franjo — Galanda-Maleš-Mušič	156
Kuba Ludvik — Zasušena paleta	8	Šijanec Franjo — Slikar Dore Klemenčič	174
Ložar Rajko — Dvoje podob	116	Tratnik Fran — Umetnostna akademija v Ljubljani	146
Maleš Miha — Mikuláš Galanda	172	Tuoni Dario — Sodobna umetnost v Julijski krajini	99
Maleš Miha — Pismo iz Benetk	76	Dr. Windischer Fran — Razstava bratov Šubicev	65
Maleš Miha — Pismo iz Prage	180	Dr. Windischer Fran — Pismo z Dunaja	104
Maleš-Mušič — 4.+5. generacija	34	Župančič Oton — Naši umetniki v tujini	97
Masaryk T. G. — Poslanstvo umetnosti	33		
Mestni muzej v Ljubljani	44		
Mola Natalia — Razstava jugoslovanske moderne umetnosti v rimski galeriji	3		
Dr. Molè Rudolf — Umetniška okrasitev javnih zgradb	154		
Mušič Zoran — Dvanajsta razstava »Hrvaških umetnikov« v Zagrebu	80		

SEZNAM PODOB

Ažbe Anton	23	Mestni muzej v Ljubljani	44, 45, 46
Babič Ljubo	85	Mušič Zoran	34, 35, 90, 124, 125, 153
Becić Vladimir	81	Omersa Niko	42
Bulić Bruno	83	Pavlovec France	50
Černigoj Avgust	24, 117, 167, 195	Pilon Venio	164, 165
Didek Zoran	43	Pregelj Marij	37
Globočnik Olaf	48, 155	Pregelj Mira	47
Golob Franjo	116	Putrih Karel	36
Gorše France	49, 87, 174	Režek Ivo	80
Grohar Ivan	19	Rimska razstava jugosl. likovne umetnosti	4, 6, 12
Hegedušič Krsto	82	Sajevec Ivan	22
Jakac Božidar	15, 56, 57, 94, 176	Sedej Maksim	5, 39, 92, 115, 144, 145, 168
Jirak Karel	122, 123	Slov. ljudska umetnost	73, 74, 75, 95, 96
Kalin Zdenko	37, 142, 143	Smerdu Francišek	93
Klemenčič Dore	177, 178, 179	Smrekar Henrik	18
Kos Gojmir Anton	8, 9, 127, 175	Svečnjak Vilim	131, 132, 133, 134, 166
Kos Ivan	25, 121	Šantel Saša	64
Kos Tine	14	Šubic Janez	67, 108, 109
Kralj Tone	21, 86	Šubic Jurij	66, 107
Kregar Stane	7, 40, 41, 146, 147, 149	Tomašević Ernest	79
Maleš Miha	11, 16, 51, 52, 53, 88, 89, 91, 96, 114, 118, 128, 129, 130, 137, 150, 151, 154	Tratnik Fran	2, 13
		Trstenjak Ante	20
		Umetnostna obrt	136
Marija z Jezusom	17		

Basaldella Mirco	103	Marrussich Pierro	104
Bourdelle Emile	59	Navrátil Josef	70, 71
Brumatli Gianni	106	Orlando Franco	102
Carrà Carlo	156, 157	Posa Luciano	194
Drenik-Marussich Rina	105	Preisler Jan	68, 69
Filla Emil	28	Procházka Jan	62
Finazzer-Flori Eligio	101	Selva Attilio	99
Galanda Mikuláš 138, 139, 140, 141, 169, 185		Severin Jan	168
Gauguin Pavel	32	Severini Gino	135
Geich Antonio	98	Slaviček Jan	31, 63, 184, 196
Hodler Ferdinand	192	Šimák Lev	60, 162, 163
Jirasková Marta	161	Štursa Jan	33, 58, 72, 170, 171
Kremlička Rudolf	78, 111	Švabinsky Maks	29, 180, 181, 182, 183
Kuba Ludvik	30	Tintoretto	76, 77
Luzzatto Mario	100	Wigman Mary	64
Maillol Aristide	97, 110, 160	Zrzávy Jan	61, 158, 159
Manet Edouard	186, 187	Žendov Aleksander	95

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Poročila in ocene . . 19, 48, 130, 162, 186

ARHITEKTURA

✓ Inž. arh. Göstl Pavel — Dva natečaja MOL	108
✓ Inž. arh. Hus Herman — Ureditelj Marjinega trga v Ljubljani	54, 55
✓ Inž. arh. Rohrman Stanislav	188—191
✓ Arh. Spinčič Ivo — Razstava Juraja Neudharta	26, 27
Inž. arh. Štrukelj Tomaž — inž. arh. Gaspari Oton	112, 113

PESMI

Galina G. — Tominec Fr.	185
Golar Cvetko	57
Hora Jos. — Debeljak Tine	123, 128
Jarc Miran	28, 43, 86, 149
Karlin Pavel	17
Maleš Miha	51, 93
Michelangelo — Gradnik Al.	184
Nezval Vítězslav — Maleš M.	192, 193
Pesmi pranarodov	114
Polonskij J. P. — Tominec Fr.	61
Rajić Velimir — Tominec Fr.	155
Samec Janko	145, 171
Vodnik France	16, 69, 129

UMETNOST

MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO • LETO II • 1-2

Našim p. n. naročnikom in čitateljem!

Danes prejmete 1.-2. številko II. letnika *Umetnosti* 1937/1938. Revijo smo z drugim letnikom razširili v mesečnik, ki bo kot doslej obrabnaval vse mnogovrstne zanimive pojave domačega in tujega umetniškega življenja.

Revija bo izhajala točno in v redu in bo prinašala poleg zanimivih člankov in vesti iz umetniškega sveta številne reprodukcije umetnin domačih in tujih mojstrov.

Kljub razširjeni obliki revije in splošnemu povišanju tiskarskih in drugih stroškov, se je revija le za malenkost podražila in znaša letna naročnina 60 din, odnosno 90 din na umetniškem papirju, ki je plačljiva v treh obrokih po 20 din, odnosno 30 din. Naročnina za inozemstvo znaša 70 din, odnosno 100 din na umetniškem papirju.

Naše cenjene naročnike vljudno prosimo, da nam po možnosti nakazujejo celoletno naročnino, ker s tem delo naši upravi znatno olajšajo.

Vsem dosedanjim naročnikom, ki so prejeli revijo na umetniškem papirju, bomo tudi v bodoče pošiljali revijo na enakem papirju. Ostalim naročnikom na zahtevo izmenjamo revijo, tiskano na navadnem papirju, za revijo na umetniškem papirju.

Ob zaključku letnika bomo na željo naročnikov preskrbeli izvirne platnice za vezavo.

Naročnike, ki so v zaostanku z naročnino za I. letnik revije, prosimo za takojšnje nakazilo dolžnih zneskov.

UPRAVA IN UREDNIŠTVO UMETNOSTI Ljubljana, Pod turnom 5.

Božidar Jakac, slovenski slikar in grafik, se je v Juliju 1937 mudil v Zagrebu, kjer je po fotografskih predlogah izdelal portret slavnega hrvaškega bana, avtorja epa »Smrt Small-age Čengića«, Ivana Mažuranića. Ob tej priliki so zagrebške »Novosti« prinesle obširno poročilo o Jakčevem umetniškem delu in o potopisu »Odmevi iz rdeče zemlje«, ki ga je opremil Jakac, literarno formo pa mu je dal Miran Jarc. Recenzent je mnenja, da bo Jakac tudi s svojo novo umetnino utrdil svoje vezi s hrvaško kulturno javnostjo.

O Maleševi knjigi »Sence« piše zagrebški dnevnik »Novosti« z dne 25. marca 1937 zelo obširno oceno grafičnega dela Mihe Maleša

s ponatisom treh Maleševih izvirnih grafik. Recenzent je obdelal vsa do sedaj po Malešu v knjižni obliki izdana dela (Rdeče lučke, Sence) in grafične mape (Slovenski umrlji, Golnik) in zlasti poudarja Maleševo lirčno naravo in melanholično občutljivost v njegovem umetniškem ustvarjanju, subtilno linijo klasično modeliranih likov, ki se potapljajo v simbolizmu misli in zanosa. Vsi objekti in stvari Maleševih grafičnih listov postanejo občutljiva igra svetlobe in sence, skozi katero se kot melodija vleče slikarjeva linija.

Recenzent smatra kot najmočnejše in najspontanejšje grafično delo mapo »Golnik«, ki jo obširno

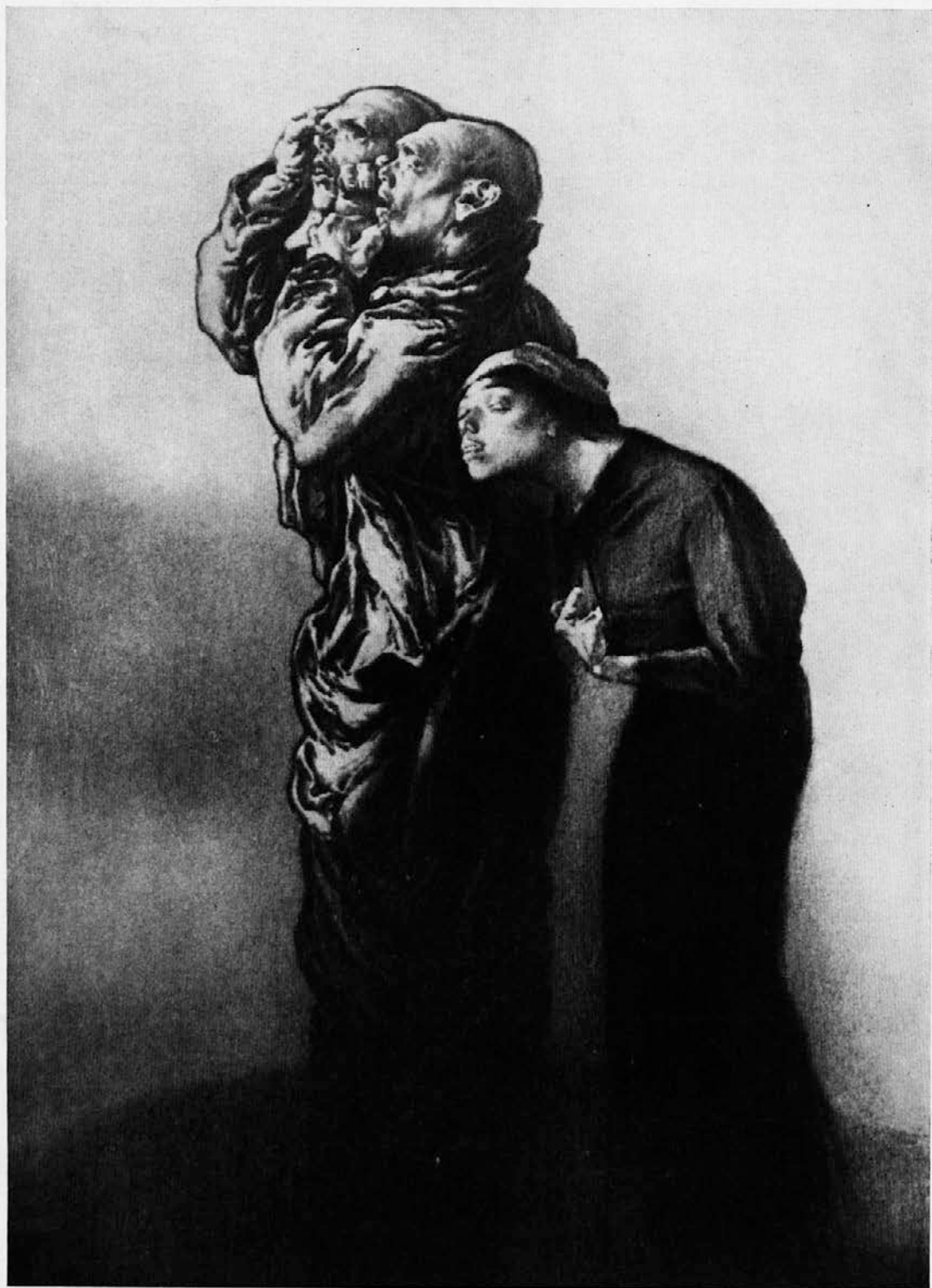
(Nadaljevanje na 3. strani ovitka)

»Umetnost« — izide dvanaest številka na leto. Celoletna naročnina znaša 60 din, na umetniškem papirju 90 din; za inozemstvo 70 din, odnosno 100 din. Posamezna številka 8 din, oziroma 12 din. Naroča se na naslov: Uprava »Umetnosti«, Ljubljana, Pod turnom št. 5.

Izdaja Bibliofilska založba v Ljubljani. Urejuje uredniški odbor (Miha Maleš, dr. Rajko Ložar, France Gorše), odgovarja Martin Benčina. Vsi v Ljubljani. Nenaročeno gradivo se ne vrača. Natisnila Jugoslovanska tiskarna (predst. Karel Čeč) v Ljubljani.

Fran Tratnik - Slepci - Risba 1913 - Narodna galerija v Ljubljani (Razstavljeno v Rimu)

UMETNOST

LETO II.

LJUBLJANA, SEPTEMBER-OKTOBER 1937

ŠT. 1-2

Natalia Mola, Rim:

RAZSTAVA JUGOSLOVANSKE MODERNE UMETNOSTI V RIMSKI GALERIJ

Ta razstava, ki je bila svečano otvorjena v navzočnosti najvišjih predstavnikov italijanskih oblasti, v prvi vrsti mladega ministra za zunanje zadeve grofa Galeazza Ciana, predsednika fašističnega umetniškega združenja Pavolinija in tajnika Marainija, kot tudi zastopnikov italijanske kritike, je bila umetniški dogodek prvega reda.

S svojimi močnimi kvalitetnimi deli in zelo visokim umetniškim nivojem je razstava v celoti pokazala, kako se je duh jugoslovanskih umetnikov na polju plastične in figurativne umetnosti, tesno naslonjen na bogata dela impresionizma konec 19. stoletja, po težkih iskanjih plastičnega revolucionarnega izraza, spreobrnil v resno uravnovešenost, iz katere so v vseh časih vrela na dan resnična umetniška dela.

V čem tiči duhovna vrednost, ki jo najprej iščemo pri pregledu umetniških del neke tuje dežele? V značaju te tuje dežele! Izobražen opazovalec pri presoji človeškega bitja ne bo v prvi vrsti iskal lepote, ki nanjo misli, marveč vtis značaja in izvirnost. Prav tako se bo tudi umetnik in umetnostni kritik najprej zanimal za narodnostni karakter umetnikov, ki jim je usojeno, da ta narod duhovno predstavljajo. Izmed zelo dognanih značajev na tej razstavi moramo pohvaliti G. A. Kosa, čigar prekrasno »Tihožitje s steklenico« je odkupil odlični poznavalec moderne umetnosti, minister grof Ciano. V tem tihožitju je G. A. Kos dobro sestavil igro beline na majoliki, ki jo je utrdil s širokim razmahom, obširno materijo in rahlim naglasom v skoraj nadrealno kompozicijo. Iz slike »Rože« istega umetnika veje vsa poezija sončnic, medtem ko čutimo v »Vrtnarjevi hčerki« v taki meri duhovno povezanost zamisli, ki je sliko rodila, z rožami, ki jih vrtnar goji, da diha slika vonj dreves, kar ima po našem prepričanju svoj vzrok v neobičajni dojemljivosti tega umetnika.

Na polju izredne dojemljivosti in poezije, združene s formo lepega stila, moramo omeniti slike slikarja Mihe Maleša, čigar kompozicija »Odmev«, ki jo je za svojo zasebno galerijo kupil minister grof Ciano, združuje popolnost izraza z nadnaravno lepoto.

Pri Jovanu Bijeliću nam mnogo bolj od »Otroškega vozička«, ki je nekoliko mednarodno oblikovana slika, ugaja »Beograjsko pred-

mestje«. Pri tej sliki je umetnik morda podzavestno upodobil narodnostni značaj, ki je resničen izraz vsake umetnosti, kajti umetnost mora biti povezana z globokimi podedovanimi značilnostmi vsakega naroda. Tej skupini umetnikov, ki niso pomembni samo po osebnosti, marveč tudi po narodnostnem značaju, pripadajo nadalje: Peter Lubarda z apokaliptično sliko »Staro mesto« in s »Prodajalcem oranž«, kjer vidimo skoraj neko divjo zadržanost, s katero skuša umetnik obvladati snov. Isto velja za Zoro Petrović, resnično umetnico, ki hoče zmagati materijo. Zora Petrović očituje s sliko »Cigan« tak smisel za poglobitev, konstruktivno robustnost in značilnost predmeta, da zamoremo to sliko prištevati med najlepše na razstavi. Odličen je tudi »Akt« in »Podoba dvojice« iste slikarice. Milo Milunović je s svojo »Študijo« predstavil solidno in dobro postavljeno kompozicijo, ki je bolj zanimiva po svoji barvitosti kot pa po snovi. Lazar Ličenoški ima na razstavi dvoje dobrih pokrajin. V sliki »Ohrid II« so z marljivostjo in občutjem v veliki zgoščenosti podani zeleni, rdeči in modri toni, toda v obeh slikarjevih delih manjka pravega smisla za predstavo vode. Prav dobra je »Podoba P. J.« slikarja Branka Popovića. »Dalmatinka« in »Rože« Milana Konjovića, izpričujejo silo značaja in predstavljajo prave barvne orgije. Ignjat Job predstavlja v sliki »Slikar in pijanci« delo poduhovljenega in obenem ironičnega slikarstva.

Nekako bolj mednarodnim pravilom ustrežajočemu slikarskemu izražanju pripadajo: Predrag Milosavljević, čigar občutena, fina in v barvah plemenita slika »Vrt«, s poetičnim smislom za snov, spominja na freske, kaže pa vidne francoske vplive, ki so še bolj poudarjeni v njegovi »Pokrajini« in v dragocenih, nekoliko baročnih

Pogled na razstavo v Rimu

Maksim Sedej - Družina - Olje 1937 (Razstavljeno v Rimu)

»Rožah«. Milivoj Uzelac podaja v »Predmestju« ozračje zapuščenih in brezupnih bivališč zasebnih nameščencev in na ta način upodobi značilnosti ene izmed tistih tragičnih eksistenc današnje dobe, ki se borijo za obstanek. Kosta Hakman je v svojih tihožitjih nekoliko obrabljen. »Pokrajina« Franceta Kralja, ki jo je odkupilo ministrstvo za propagando v Rimu, je dobra simfonija roza tonov. Svetopisemski »Kosec« Toneta Kralja je razsežen in pristrčen, spominja pa na belgijsko slikarstvo. Maksim Sedej je zastopan s spretno in tekoče slikanim oljem »Družina na prostem«. Karel Jirak z lepo in razsežno navdihnjeno »Krajino«.

Vsi ti slikarji imajo gorečo željo upodobiti podnebje, ki ustvarja resnična umetniška dela, pri tem pa se bolj zanimajo za sredstva, kot pa za dokončna dognanja. To je torej umetnost, ki je prisiljena v štadij iskanja.

Stane Kregar podaja s svojo »Fantazijo na terasi« poizkus med-

narodnega surrealizma, prav tako kot imajo obliko nekega internacionalizma, izpričanega v kričečih barvah in bolj ali manj genialnih csnutkih tako imenovanih »mladih slikarjev« (po vzorcu milanskih slikarjev Birollija in Sasuja), dela slikarjev Ivana Radovića, Ignjata Joba in drugih. Zaključujemo pregled slikarjev z dvema, ki spadata v konec devetnajstega stoletja, to sta France Pavlovec in Marko Čelebonović, čigar »Dekle z vrči« je boljše delo, dočim je »Kompozicija« preveč razblinjena in brez prave povezanosti.

V grafični umetnosti so jugoslovanski umetniki razstavili dragoceno zbirko risb, litografij, radirank in temper. V teh štirih različnih tehnikah je pokazal Miha Maleš mnogostransko vrednost svojih del. Jasna in sočna monotipija »Tihožitje s kumarama« ima vrednost velike oljnate slike. Zelo smo občudovali radiranko »Maske« — pravi biser te vrste — navdihnjene po misterioznem poetičnem čustvu, ki ga je tako težko izraziti v tej vrsti umetnosti. Tudi ob linorezu »Akt« in litografiji »Kopajoče se žene« je možno presoditi izredno spretnost tega originalnega umetnika. Milunović je razstavil lepo »Tihožitje« v temperi, ki je enako uravnovešeno v muzikalni barvitosti kot v kompoziciji ter »Študijo«.

Izvrstni so »Slepci« Frana Tratnika in obe risbi »Mati« in »Novo mesto« Božidarja Jakca, zanimive so tempera Milivoja Uzelca, litografije Franceta Miheliča in risbe Nikole Martinovskega in Ivana Radovića.

Plastiki Tome Rosandića »Ecce homo«, ki je umetnina čiste

Pogled na razstavo v Rimu - Rosandić - G. A. Kos - Bjelić

Stane Kregar - Fantazija na terasi - Olje 1936 (Razstavljeno v Rimu)

lepote, v kateri se preobrazuje materija, bi dodali, najsi je povsem drugače občutena, »Sedečo figuro« Sretena Stojanovića. Ta bronasta plastika sigurnih harmonij, četudi majhnih dimenzij, vendarle izpričuje močan temperament stvaritelja, dočim dokazuje »Portret D. V.« smisel za osebno poglobitev in je tudi sicer odlična umetnina. Omembe vredna so dela »Don Kihot« Petra Pallavicinija, »Plastika v lesu« Franceta Kralja, ki s »Sedečim delavcem« Tineta Kosa na razstavi zelo dobro zastopajo jugoslovansko kiparstvo.

Za zaključek bi opozorila na članek »Pariz in novi Rim«, ki je izšel leta 1934 v Parizu. Tega leta smo organizirali častni odbor za prvo italijansko umetniško razstavo v Parizu in kakor tedaj, bi tudi ob sedanjem tako pomembnem umetniškem dogodku rada ponovila naslednje besede:

»Bolj kot vsi uradi in uradne misije lahko umetnost razprši mednarodne nesporazume. Umetnost ne pozna zaprek. Dviga se v metafizično in nepodkupljivo duhovno nebo, duh pa ustvarja vzvišeno in popolno bratsko razumevanje. Pustimo torej govoriti umetnost samo!«

(Iz italijanskega rokopisa prevedel Martin Benčina.)

Grofica Cenci, s pisateljskim imenom Natalia Mola, je znana italijanska slikarica, pisateljica in kritičarka in izhaja iz prastare rimske patricijske rodbine. Avtorica naše razprave je bila v štirih letih dvajsetkrat odlikovana za svoja pomembna dela, zadnjič leta 1936. z nagrado Kraljevske italijanske akademije v Rimu, ki je najvišja italijanska kulturna ustanova. Razprava, ki jo priobčujemo, je bila napisana posebej za našo revijo. (Opomba uredništva.)

Gojmir Anton Kos - Tihožitje s steklenico - Olje 1935 (Odkupil na rimski razstavi minister za zunanje zadeve grof Galeazzo Ciano za svojo zbirko)

Ludvik Kuba:

Z A S U Š E N A P A L E T A

Ažbétova šola se je nahajala na Georgenstrasse, v ulici, ki je na severu delila notranji del Monakovega od predmestja Schwabing. Ta se je pravkar začel razvijati, kajti stari Schwabing je bila prav za prav le severna vrsta hiš v Georgenstrasse, z vrtovi v ozadju, ter del Leopoldstrasse, ki je vodila iz mesta v severno stran in ki je imela na obeh straneh nekaj palač in vil, ki so molele iz zelenja vrtov.

Novi Schwabing je imel več stavbišč kakor stavb in je že tedaj obetal, da bo sledil stari slavi rodnega mesta, ki je imelo z umetnostjo tako tradicijo, da se je njegovo prebivalstvo lahko delilo v dve vrsti: slikarje in njih častilce. Če si šel iz Schwabinga od severa proti jugu so žarele strehe njegovih hiš za dneva kakor srebro, zvečer pa kakor zlato, kajti bile so steklene. Vsi hišni lastniki so skrbeli za slikarje. Vedeli so, da imajo ti ljubljenci Usode povsod rezervirano zase podstrešje in so zgradili v podstrešjih same ateljeje. Ažbétova šola ni bila sicer v nobenem teh podstrešnih ateljejev. Njena lesena stavba, prava samotna hiša, se je dobesedno skrivala v zelenju. Le oni, ki je vedel zanjo, je lahko prišel do nje skozi vijugasto stezo, ki je vodila iz Georgenstrasse. Obdana od samih dreves je imela na sever razgled v vrt tedaj slovitnega arhitekta Tierscha, na čigar svetu je tudi stala. Včasih si lahko videl tamkaj otroke z materjo in očetom, visokim osivelim možem lepe postave in obraza. Hiša je bila zgrajena za slikarja, ki bi naj v njej slikal panorame. V notranjosti je bil edini, veliki prostor z balkonom na južni strani, odkoder je slikar lahko presojal vtise svojega dela. Poleg tega

Gojmir Anton Kos - Sončnice - Olje 1936 - Zbirka g. Vide dr. Novakove v Ljubljani (Razstavljeno v Rimu)

prostora sta bila še dva para sobic, zgrajenih druge nad drugimi. Dve spodnji sta služili za garderobo učencem in učenkam, dve zgornji pa za stanovanje slikarja Zamrazila. Bila je to spalnica, komaj nekoliko večja od postelje in delovna soba, komaj nekoliko večja od delovne mizice. Ažbé, dobričina do kosti, je dal ta dva prostora na razpolago Zamrazilu zastonj. Ta je bil vesel, da je imel tamkaj zanesljivega čuvaja, kajti sam je stanoval nekoliko bolj daleč v Georgenstrasse.

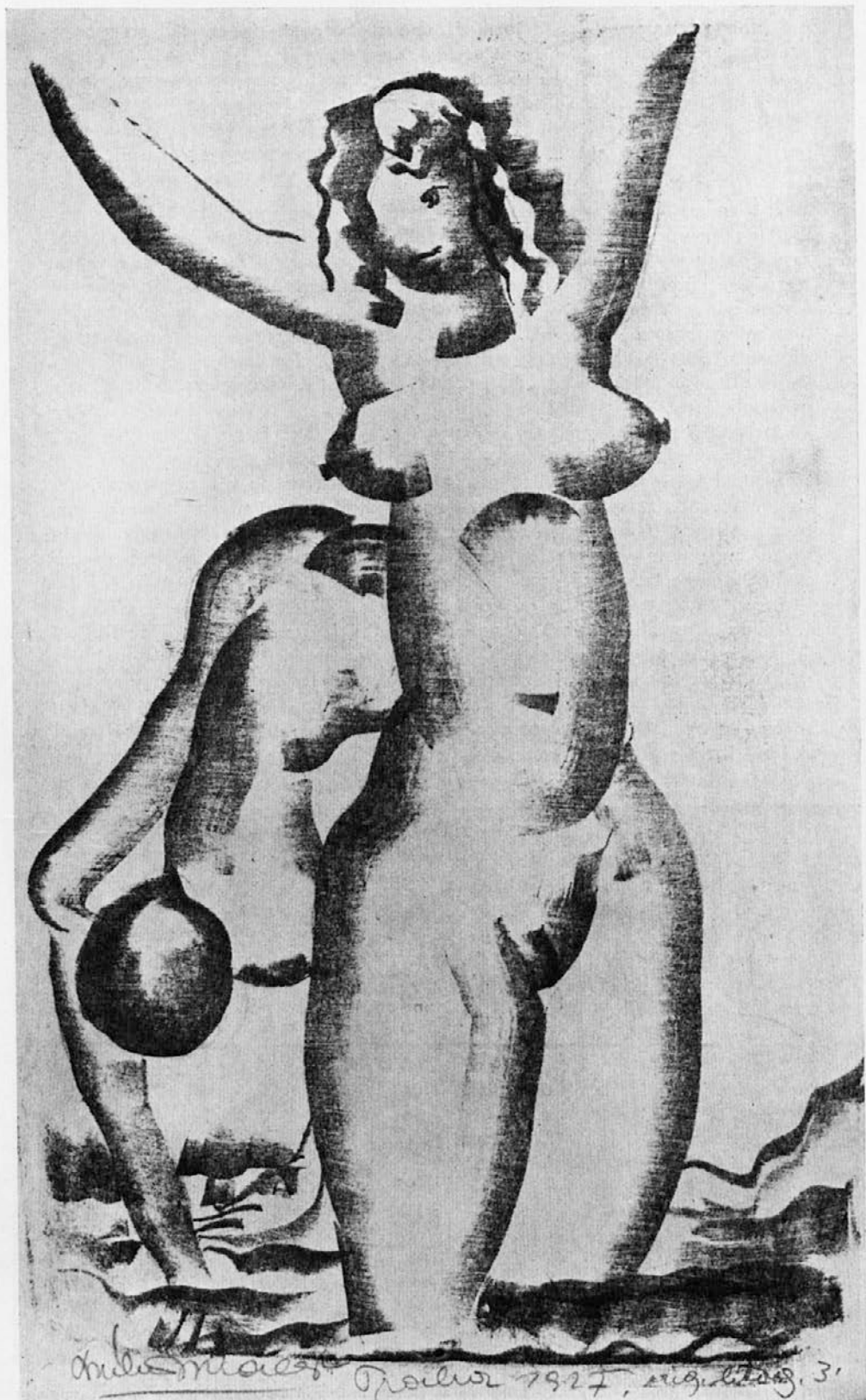
Ažbè je bil doma v Škofji Loki na Kranjskem in po čudnem naključju sta bila rodom z nedalekih Poljan dva njegova znamenita rojaka, slikarja Šubica. Ravno ta trojica predstavlja novo dobo slovenske likovne umetnosti. In čeprav je bil Ažbè nekoliko mlajši od obeh šubic (Janez rojen 1850. in Jurij 1855. l.), lahko štejemo vse tri za sodobnike (saj je Ažbè za časa svojih dunajskih študijev občeval z Janezom Šubicem in tudi po svoji smeri spada v isto razdobje). Žalibog še eno naključje je važno: vsi trije so bili rahlega zdravja in so tudi umrli skoro istočasno (Janez š. 1889, Jurij š. 1890, Ažbè 1905). Vsi trije so imeli tudi zveze s češko umetnostjo, posebno oba Šubica, ki sta znana pri nas v glavnem kot sodelavca pri slikanju Hynaisove zavese in Brožikovnega Husa v Parizu ter po izvedbi nekaterih Aleševih kartonov na stenah Narodnega divadla. Ažbè pa, kot izborni dijak profesorja Loefftza, se lahko ponaša, da je poučeval v svoji šoli, ki jo je bil ustanovil okoli 1890. leta in ki je postala prva med zasebnimi šolami v Monakovem (saj je štela do 150 dijakov in dijakinj), celo vrsto čeških slikarjev.

Ažbè je bil človek kavalirskega značaja in ravno takega izraza lica. Trudil se je pa, da bi utajil krivico, ki mu jo je storila narava s tem, da je bil nizke postave in hibne hrbtenice. Boril se je proti tem hibam z visokimi petami in z dolgo suknjo, ki se je vlekla po tleh. Imel je vselej pokončno dvignjen ovratnik, ki je segal do kožuhaste čepice. V levici je imel ponosno viržinko, v desnici pa je nosil močno palico, čigar ročaj je pri vsakem koraku vihtel v velikem polkrogu naokoli, medtem ko se je konica dotikala tal. Tako jo je ta mali človek z majestoznim korakom ubiral sleherni dan kmalu po osmi uri v šolo. Ko je nastopal pred dijaštvom, med katerim je bila včasih kar ena tretjina dam, je bil vselej brezhibne zunanosti: beli cvet v levi gumbnici, zloženi robček v prsnem žepu jopiča in skrbno zadržana kravata. Naravnal je škripec svojih močnih črnih očal, ki jih je imel navado nasaditi na koren svojega lepega nosa, ki se mu je skozi to podaljšal na čelo v eni črti. Tedaj se je začel ogledovati po šoli z izrazom, ki vzlic vsem naporom, da bi izgledal resen, ni nikoli zatajil njegove velike dobrodušnosti. Človeku se je kar smillil, ko skrbno zavite spirale njegovih brkov in koketno počesani lasje, ki so tako pristojali njegovemu zanimivemu, skoraj lepemu obrazu, niso utegnili doseči onega vtisa, ki bi ga sicer lahko pri pravilni postavi telesa.

Bil je mil človek, katerega je imel vsak rad. Dijake ni nič oviralo, da se je, ko je stopil pred njih dela, najprej resno odkašljal ter pljunil, preden je začel korigirati. To mu je bilo najbrž zdravstveno pravilo, s katerim si je ohranjeval ono veliko potrepljivost, ki je tako potrebna pri učiteljskem udejstvovanju. V prostornem ateljeju so stali ali sedeli trije modeli, eni dopoldne, drugi popoldne. Pozimi pa je bil večerni akt. Okoli modelov v gozdu obešalnikov so se zbirali zastopniki jezikovnega Babilona, čigar mozaik se je izgubljal ob Ažbétovi prisotnosti pod plašč nemščine; toda nikoli docela, kajti način njih obnašanja je jasno izražal posebne značilnosti posameznih narodov. Zavesa se je odgrnila z odhodom Ažbéta in tedaj se je zopet pojavila pestrost dijaštva v vsej svoji jasnosti. In ne samo jezikovno. Angleže in Američane je ločil od drugih ocean njih rezerviranosti. Madžarski židje so puščali vajeti svoje bahavosti in so se vsiljevali dijakom in dijakinjam, ki so jih imeli za slabše od njih, z korektorje. Rusi so filozofirali, venomer vodili posvete o platnu in barvah, s katerimi so šarili, ter o vseh mogočih in nemogočih vprašanih in problemih. Južnoameriški Španci in Portugalci niso poznavali meje svoje domišljavosti in svojemu pozerstvu tako pri delu, kakor pri nastopih sploh. Tako na primer eden ni nikoli pozabil vsakokrat zamenjati kravato, s katero je menil vplivati na ženski spol; drugi se je zopet odlikoval s šopkom cvetlic, ki je moel iz gumbnice njegovega jopiča, medtem ko je spuščal iz desne nosnice virtuozno trak cigaretnega dima.

Drugače zvesti si tovariši, so se njih nazori včasih tako razlikovali, da jim vse bogastvo njih materinskega jezika ni pomagalo, da bi se pobotali. Ni jim

Miha Maleš - Kopalke - Litografija - Narodna galerija v Ljubljani (Razstavljeno v Rimu)

preostajalo drugega, kadar jezik ni več zadostoval, da so si pomagali z rokami, pri čemer pa desnica ni vedela kaj dela levica. Da, včasih so se za-
bliskali celó noži, nakar je seveda morala poseči vmes obrambna dolžnost
cele šole, zato da smo se za nekaj časa znebili njih prisotnosti. Nekoč jo je
ob takem izstopu neki Nемеc, po čigar zaslugi smo se rešili za nekaj časa
divjih Brazilijancev, tako izkupil, da je nosil roko dva tedna v obvezah.

Nekoč zgodaj v mirnem februarjem jutru, ko sem spremljal ženo na po-
vratku z nakupovanja, sva srečala človeka z zabojem na hrbtu. Vprašal naju
je v nebavarski nemščini za Ažbétu, za njegovo šolo in njegovo stanovanje.
V drugem kraju bi tak pojav padel precej v oči, toda v Schwabingu, ki je bil
mednarodna slikarska četrt, nikakor ne. Z njegovega obraza, za katerega je
bilo težko uganiti, ali je bil lep pred prestanimi ošpicami, so žarele male,
drobne oči, ki so imele izraz nedolžne miške. Odgovorila sva popotniku, kar
je želel vedeti in ker nama je bila njegova nemščina zagonetna, sva
pristavila:

»Vi pa najbrž niste Nемеc, kaj ne?«

»Ne, Slovenec sem iz Kranjske.« — »Midva pa sva Čeha.«

»Jaz slikar Vesel, sošolec in tovariš Ažbétov.« — »Jaz pa njegov učenec.«

Ime Ferdinanda Vesela mi je bilo znano. Študiral je prej tukaj v Monakovem,
poleg tega pa še na Dunaju, v Rimu, Londonu. Razstavljal je v različnih sve-
tovnih mestih ter je prejel na prvi razstavi secesije v Monakovem za svojo
sliko »Pravljica« zlato kolajno.

»Kaj pa boste tukaj delali,« ga vprašam.

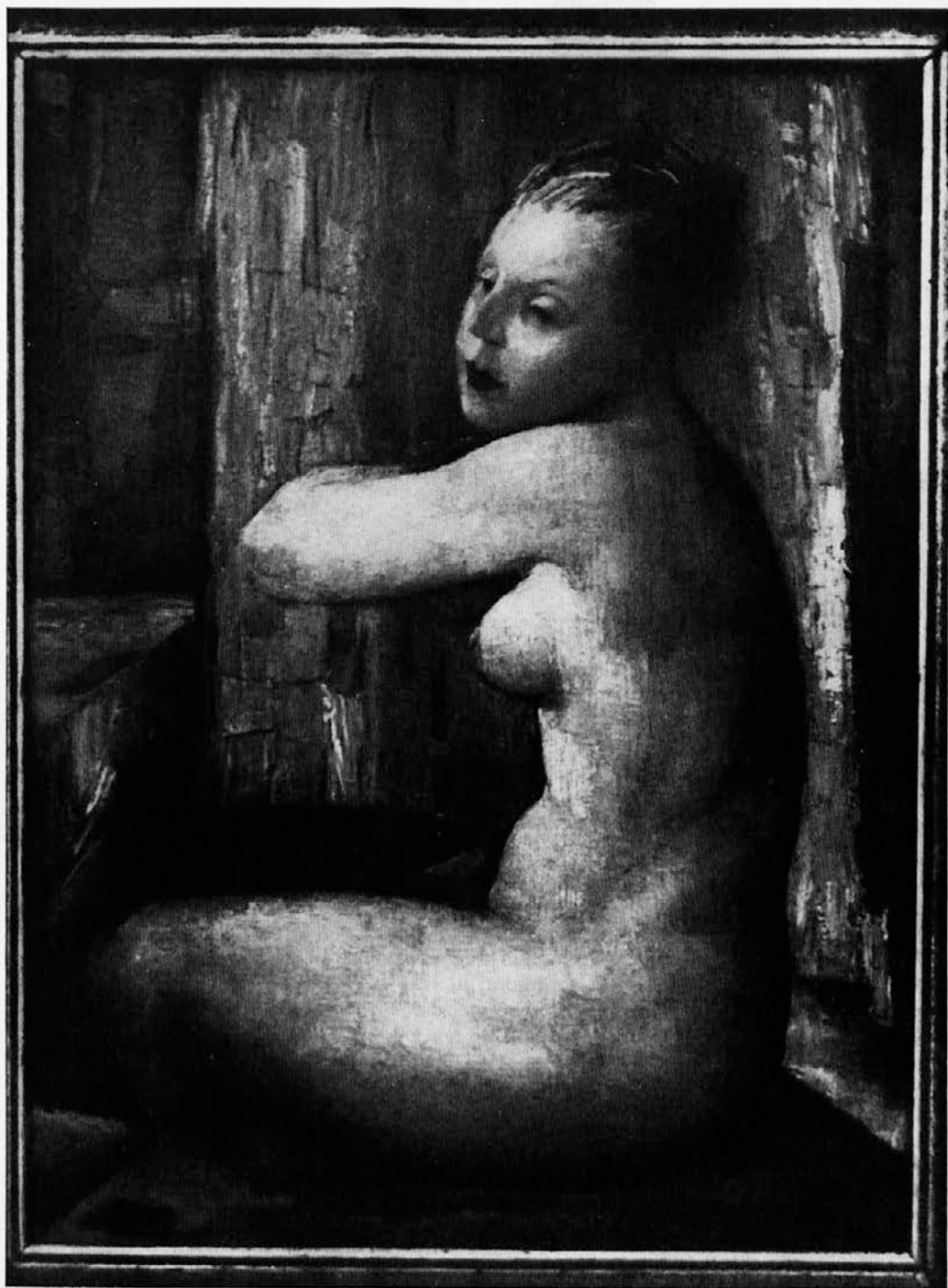
»Delal bom nekoliko tukaj, morda tudi v Ažbétovi šoli. Za sedaj pustim pri
njemu svojo prtljago, dokler ne dobim stanovanja.«

»Lahko prespite ta čas pri nas. Pojdite k nam!« smo mu ponudili.

»Če že dovolite, bi vaju prosil, da bi smel pustiti pri vaju ta zaboj. V njem
so trije zajčki. Dali jim boste malo korenja. Več ne rabijo. Zame pa ni treba
skrbeti. Jaz bom že kje prespal.«

Pogled na razstavo v Rimu - Konjović - Miha Maleš (Adam in Eva in Odmev, ki ga je odkupil minister
za zunanje zadeve grof Galeazzo Ciano za svojo zbirko)

Fran Tratnik - Ženski akt - Olje 1937 (Razstavljeno v Rimu)

Ponovila sva najino vabilo, toda za svojo osebo ga ni sprejel. Skrbeli so ga le njegovi zajčki. Zavil je z nama v ulico, ki je imela vzvišeno ime: Kaiserstrasse in korakal poleg naju v četrto nadstropje najine hiše. V stanovanju je kratkomalo stresel iz zaboja zajčke, nakar jo je ubral po Monakovem, zajčki pa po ateljeju in stanovanju.

Tine Kos - Delavec - Les 1930 (Razstavljeno v Rimu)

Ne morem reči, da naju je Vesel iznenadil s svojo dolgoouho družbo, kajti vedela sva od drugih Slovencev, da živi v neki graščini na Kranjskem, ki je po pestrosti živalskih vrst, ki jih tamkaj goji, podobna Noetovi barki. Ne morem pa tudi reči, da bi bila novih sostanovalcev z njih primitivnimi manirami bogve kako vesela. Izkazalo se je namreč, da nimava niti najmanjšega nagnjenja ne lastnosti sv. Frančiška Asiškega, za čigar pobornika se je Vesel izdajal. Nisva zamerila zajčkom njih nevšečnosti, kajti vedela sva, da je to edino, kar znajo. Ko je prišel prihodnji dan Vesel po zajce, se je vsemu temu smejal. Midva sva se pa tembolj smejala, da jih je le odnesel.

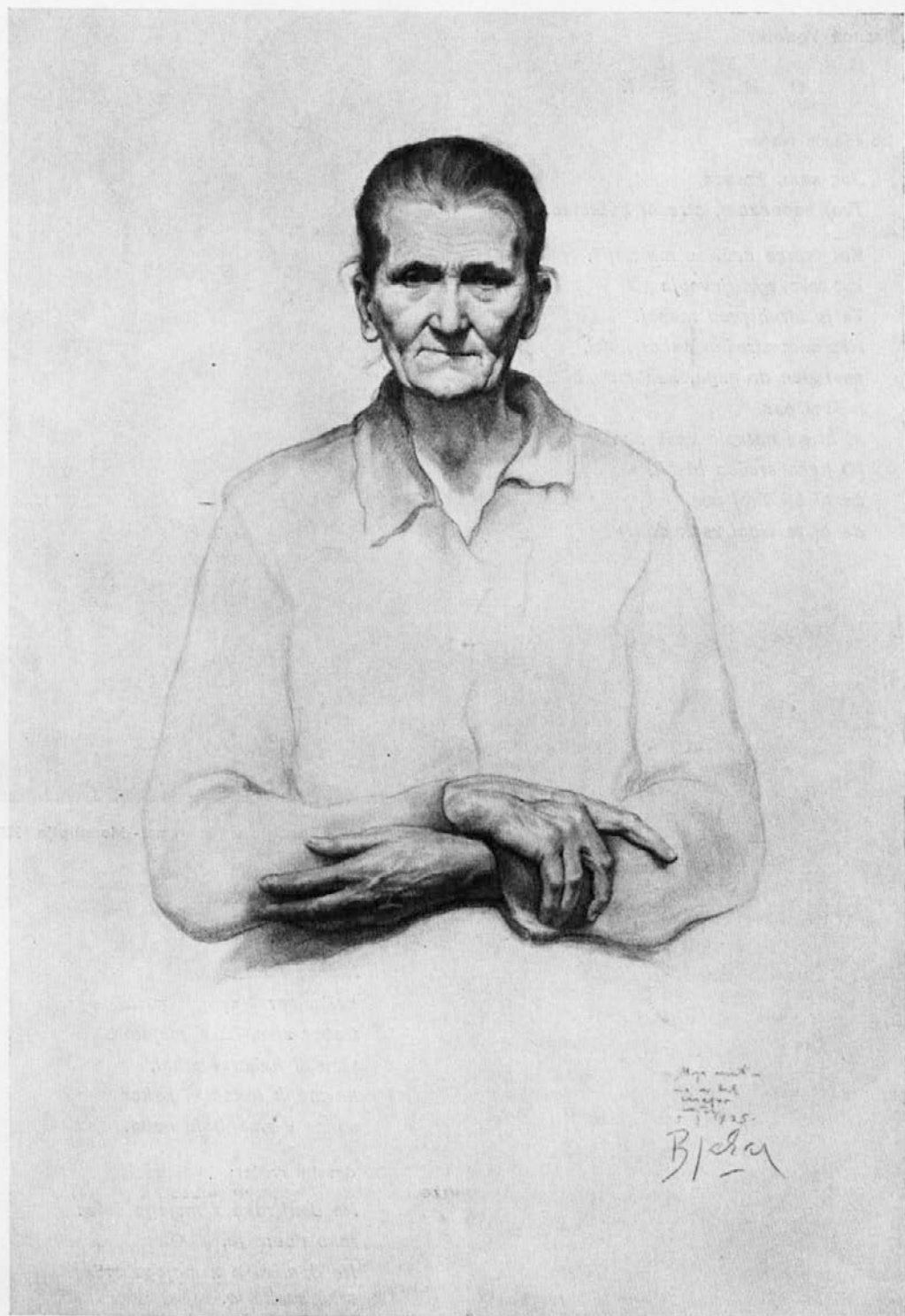
V ostalem pa tudi on ni gojil do njih bogve kakih bratskih odnošajev, kar se je izkazalo ob priliki maškaradnega plesa Ažbétove šole. Dasi je bila družba precej razigrana, se Vesel le ni upal, da bi vzel zajce s seboj na zabavo.

Z Veselom, čeprav se ni dosti pojavljal v Ažbétovi šoli, je bila znatno povečana posadka slovenskih slikarjev, ki jih bom tukaj naštel.

Tu je bil Rihard Jakopič, močni duh, ki je slikal žive akte z velikim razumevanjem in ki je obetal postati poleg Vesela najlepši slovenski kolorist. Toda žal tudi on, na zunaj orjak, je bil podvržen boleznim, ki ga je sčasoma prisilila, da je težišče svojega udejstvovanja v službi slovenske umetnosti prenesel v drugo smer. Ustanovil je v Ljubljani umetniški razstavni paviljon.

Zeló nadarjen je bil Matija Jama, ki se je udejstvoval tudi literarno, tako da sem ga kot sotrudnik »Slovanskega Přeleda« naprosil, naj bi spisal strokovni zgodovinski pregled slovenske umetnosti, ki je izšel v mojem prevodu l. 1902. Tukaj je deloval M. Sternem, ki se je pozneje ukvarjal v glavnem s pejzaži, pri čemer pa je kazal široko razumevanje za naravo.

Končno je bil tukaj krajšo dobo Fran Tratnik, ki je prišel semkaj iz Prage in ki je svoj bolehnim obraz z njega nakislim, grenkim nasmeškom nerad, toda z uspehom dajal figuram v svojih izbornih kompozicijah vseskozi tragične vse-

Božidar Jakac - Moja mati - Risba (Razstavljeno v Rimu)

bine. Bil je predvsem risar in fantast. Pri Ažbétu, kjer je bilo geslo predvsem barva in nje efekti — cilj, ki je bil posebno uporno in uspešno zasledovan od Rusov — niso bila za Tratnika primerna tla.

(Prevedel dr. R. Hlavaty.)

France Vodnik:

O B I S K

Ob sedmih zvečer:

*Jaz sem, Francè,
Tvoj nepozabni, strašni ljubimec.*

*Kot temne noči se me bojiš,
kot levovega rjoventa
Te je strah pred menoj.
Res sem strašen kakor žival,
nevreden drugega, kakor da bi bil*

*Tvoj pes.
ki bi ga natepla vsak dan.
(O kako srečen bi bil,
če bi bil Tvoj pes,
da bi te videl vsak dan!)*

Miha Maleš - Tihožitje z bučo - Monotipija 1928

Miha Maleš - Tihožitje s kumarama - Monotipija 1928
(Razstavljeno v Rimu)

Ob devetih zvečer:

*Nič se me ne boj,
kakor seraf sem.
Dober sem Ti. V mojem
srcu si kakor v zibki,
na mojih rokah si kakor
sonce v smehljaju neba.*

Ob desetih zvečer:

*Ne deni roke z mojega čela:
tako dobro je.
Ne deni roke z mojega srca:
tako svetló je.*

Opolnoči:

*Lepe, strastne oči me zro,
da mi je v duši bridkó:
jaz moram biti nekomu zvest.*

Marija z Jezusom - Lesena soha - Privatna zbirka v Ljubljani

Pavel Karlin:

T R I O L E T

Prijatelju-slikarju v spominsko knjigo

*Nič čudno ni pri nas, če so prerasli
Tvoj mladi vrt strupenih sodb pleveli,
da so vsi beli cveti skoprneli,
nič čudno ni pri nas, če so prerasli
Tvoj sanjski grad, v katerem so živeli
Carrieri, Hynaisi, Van Dycki, Laszli.
Nič čudno ni pri nas, če so prerasli
Tvoj mladi vrt strupenih sodb pleveli.*

*Vendár z ljubavjo, s soncem na paleti
zravnan, ponosen hodi med ljudmi,
smejóč se njih zavisti pelin pij,
vendár z ljubavjo, s soncem na paleti
si s čarovnijo barvnih harmonij
v življenja in duhá globine sveti.
Vendár z ljubavjo, s soncem na paleti
zravnan, ponosen hodi med ljudmi.*

Henrik Smrekar - Grohar in Žmitek - Risba

ZA ME IN ZA VAS JE GROHAR UMETNIK in drugega nič; za dolgočasnega literata pa je impresionist. Poglejte Groharjevega »Sejalca«! Človek, ki ga besede še niso pokvarile, bo občutil v srcu veselje ob tej živi, spomladanski, sončni lepoti. Nič ga ne bo skrb, če je Grohar impresionist ali ne, kako je sukal lopatico in kako je metal barvo na platno.

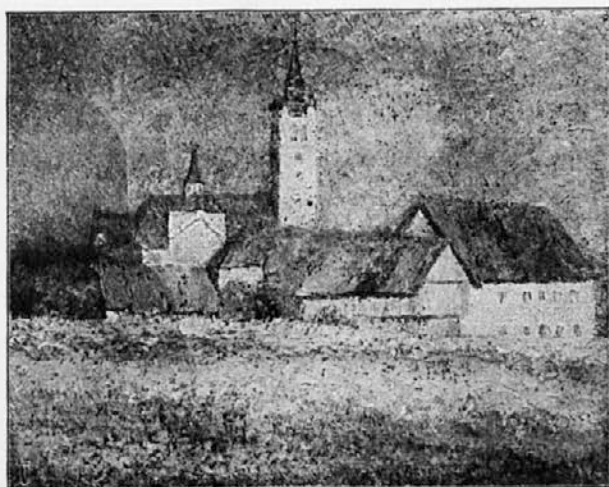
Groharjeva »Pomlad« — pisana, v spomladansko sonce raztopljeni polja, valoviti holmi, kakor da bi dahnil Grohar na platno vso veselo lepoto slovenske zemlje in vso njegovo melanholijo hkrati.

Groharjeva tehnika je groba, barve so na debelo nametane in razdeljene z lopatico in nožem. Ali prav s to navidezno grobo tehniko je dosegel tisto neizrečeno nežno spomladansko štimungo, ki so je polne vse njegove slike.

Mučenec, največji med vsemi, kar jih je kdaj trpelo in umrlo zaradi lepote svojega srca, Ivan Grohar, ti spiš dolgo spanje. Dal bi skrinjo cekinov, ko bi ti mogel reči le še eno samo zvesto besedo.

Ivan Cankar

Ivan Grohar - Stara Loka - Olje

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Ljubljana — julij 1937 Ban dravske banovine, dr. Marko Natlačen, je povabil zastopnike slovenskih upodablajočih umetnikov, Narodne galerije in umetnostne kritike na informativni sestanek, na katerem se je obširno razpravljalo o raznih stanovskih vprašanjih slovenskih umetnikov in drugih aktualnih problemih, ki se tičejo naših umetnikov. Razpravljalo se je med drugim tudi o ustanovitvi umetniškega sveta in slovenske umetniške akademije, nakar so navzoči zastopniki prejeli pooblastilo za izdelavo podrobnih predlogov, ki jih bo gospod ban zagovarjal in podpiral na kompetentnih mestih.

Razstava jugoslovanskih upodablajočih umetnikov v Rimu

V času od 12. do 26. junija 1937 se je vršila v rimski galeriji »Galleria di Roma« velika razstava moderne jugoslovanske umetnosti. Razstava je bila pod pokroviteljstvom našega poslanika ministra Jovana Dučića in italijanskega ministra za zunanje zadeve grofa Galeazza Ciana di Cortelazzo, ki je razstavo tudi osebno otvoril ob navzočnosti najvišjih predstavnikov italijanskih oblasti in kulturne javnosti.

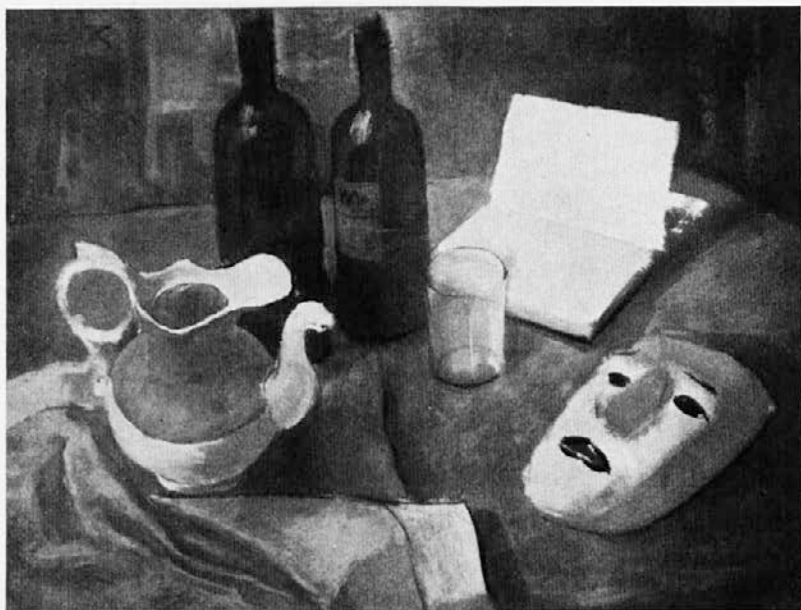
Rimska galerija je med najlepšimi razstavnimi palačami v Evropi in je bila nedavno smotno preurejena za razstave. Najprej so razstavili starejši italijanski modernisti, takoj za njimi pa naši umetniki, pri katerih je prirediteljica zahtevala samo dela moderne sodobne umetnosti in so zaradi tega starejši mojstri izpadli.

Na razstavi so bili zastopani sledeči srbski in hrvaški umetniki: Jovan Bijelić, Marko Čelebonović, Nedeljko Gvozdenović, Kosta Harman, Ignjat Job, Milan Konjović, Lazar Ličenoski, Peter Lubarda, Nikola Martinoski, Predrag Milosavljević, Milo Milunović, Zora Petrović, Branko Popović, Ivan Radović, Veljko Stanojević, Svetislav Strala, Ivan Tabaković, Milivoj

Uzelac in Milan Vučković. Od Slovencev so razstavili: Karla Bulovec-Mrak (1 risbo), Božidar Jakac (2 risbi), Karel Jirak (1 olje), Gojmir Anton Kos (3 olja), Tine Kos (1 plastiko v lesu), France Kralj (2 olji in 1 plastiko v lesu), Tone Kralj (1 olje), Stane Kregar (1 olje), Miha Maleš (2 olji in 4 grafike), Franc Mihelič (4 grafike), Franc Pavlovec (1 olje), Maksim Sedej (2 olji), Fran Tratnik (1 olje in 2 risbi). Dela so izbrali za razstavo po naročilu ministra za prosveto strokovni referenti pristojnih banskih uprav in prosvetnega ministarstva. Skupno je bilo na razstavi zastopanih 19 Srbov in Hrvatov z 42 olji, 18 grafikami in 6 plastikami in 13 Slovencev s 14 olji, 13 grafikami in 2 plastikama, skupno 56 slik v olju, 31 temper, risb in grafik in 8 plastik. Hrvaški slikarji zagrebškega centra se razstave niso udeležili. Razstavo sta uredila kipar Sreten Stojanović iz Beograda in slikar G. A. Kos iz Ljubljane.

Italijanska kulturna javnost in dnevni časopisi so sprejeli jugoslovansko razstavo z velikim odobravanjem. Strokovna kritika je poudarila pri Slovencih veliko kulturno obdelavo, dočim so se zdela dela srbskih umetnikov nekam groba in elementarna, a vendar zelo zanimiva. Zlasti je opozorila kritika na popolno osvobojenost razstavljalcev od tujih vplivov, ki so bili še zelo dobro vidni na I. razstavi Jugoslovanov v Rimu, ki jo je leta 1911 organiziral Ivan Meštrović, nadalje na močno ustvarjalno voljo jugoslovanskih modernih umetnikov in intenzivno umetniško iskanje, s poudarkom moderne narodne note. Kritika je skratka priznala našim razstavljalcem samoniklost v ustvarjanju, ki se lahko meri z ustvarjanjem velikih kulturnih narodov.

V celoti je torej dosegla razstava probojen moralni uspeh in je za nekatere umetnike zaradi odkupov po odličnih predstavnikih italijanskih oblasti za privatne zbirke izpadla tudi v gmotnem oziru zelo povoljno.

Anton Trstenjak - Tihožitje z masko - Tempera

Značilno pa je, da so naši dnevni časopisi, z malimi izjemami, omenili ta eminentno kulturni dogodek in veliki uspeh naših upodabljaljših umetnikov v tujini le nekako mimo-grede, dočim so vsi italijanski časopisi in revije ves čas razstave poročali dan za dnem in prinašali številne reprodukcije razstavljenih del.

Znani slovenski slikar-folklorist je v nekem ljubljanskem dnevniku objavil »razpravo« o modernem slovenskem slikarstvu, v kateri je skušal označiti dela »Urha Ponikvarja«, »Janeza Tavčlja« in drugih, ki po mnenju pisca v zgodovini slovenskega slikarstva ne bodo kdovekaj pomenili. Kljub temu pa ravno Ponikvarji in Tavčlji v tujini in celo na domačih tleh s svojimi kvalitetnimi deli dosegajo probojne uspehe, dočim občinstvo in strokovna kritika razne folkloriste dosledno odklanja.

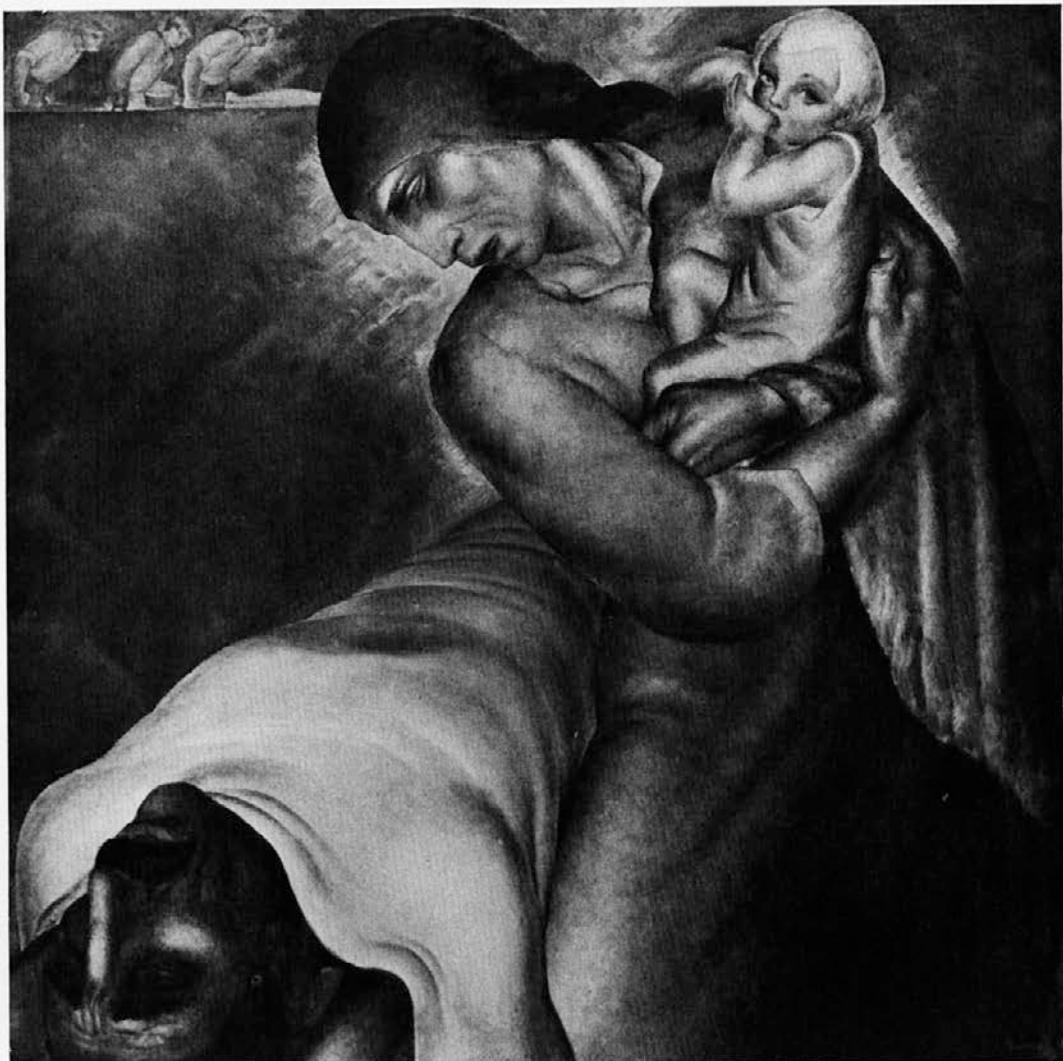
Poročilo o zadnji razstavi Društva slovenskih likovnih umetnikov sta napisala poleg strokovne kritike tudi Frtaučku Gustl in Kurenčkova Nežka. To poročilo je v svoji zamisli precej podobno »razpravi« zgoraj omenjenega folklorista, kar pa ni čudno, ker je njih avtor znani »tudi slikar«, ki je v juniju 1937 v Jakopičevem paviljonu priredil razstavo svojih »umetnin«. Otvoritvi te razstave je prisostvovalo impozantno število občinstva, obstoječega iz 5 zastopnikov oblasti in uradov in 2 zastopnikov umetnost ljubečega občinstva.

Dne 10. junija 1937 je bila 25-letnica smrti slovenskega pesnika Antona Aškercja (1856 do 1912). Zgodovinsko društvo v Mariboru je za to priliko izdalo v 4. snopiču časopisa za zgodovino in narodopisje Aškercjevo bibliografijo, ki jo je vzorno sestavila Marja Boršnikova. Bibliografija obsega pregled vsega Ašker-

čevega dela. Nas zanimajo zlasti sestavki, ki se nanašajo na upodabljaljšo umetnost. Iz bibliografije je razvidno, da je Aškerc kot urednik Ljubljanskega zvona poročal o mnogoterih sodobnih pojavih iz umetniškega sveta. Zlasti obširno je poročal o prvih slovenskih umetniških razstavah in o slovenskih impresionistih. Poseben oddelek bibliografije je posvečen Aškercu v podobi, iz katerega je razvidno, da so dosedaj upodobili Aškercja naslednji slovenski upodabljaljši umetniki: Hinko Smrekar, Maksim Gaspari, Peter Žmitek, Lojze Dolinar, Alojz Repič, Saša Santel, Anton Koželj, Miha Maleš, Elko Justin in Niko Pirnat. Izrezanko za Aškercjevo čitanko je napravil Ivan Zorman, sedanji upravnik Narodne galerije v Ljubljani. Bibliografiji so priložene fotografske slike iz raznih življenjskih dob Aškercja in reprodukcije Smrekarjevih in Dolinarjevih del.

Dober mesec za tem, ko so Čehi izgubili svojega največjega esejista in kritika F. X. Šaldo, je odšel od nas univ. profesor dr. Ivan Prijatelj, ki je nenadoma umrl dne 23. maja, še ne 62 let star. Vsiljuje se primerjava obeh velikih duhov in ko pregledujemo Prijateljevo delo, se šele prav zavemo, da smo Slovenci s Prijateljem izgubili morda mnogo več, kot Čehi s Šaldo.

Prijatelj je doraščal v prav tisti lepi slovenski pomladi konec 19. stoletja, ki je dala Slovencem Cankarja, Župančiča, Ketteja in Murna, torej v dobi slovenske moderne in v času, ko se je pričela uveljavljati trojica slikarjev impresionistov: Jakopič, Grohar in Jama. Prijatelj je tedaj dozoreval ob času »ko so bile stvariteljne moči slovenskega plemena presenetljivo velike« (Izidor Cankar). Ni čuda, da se je kljub svojemu strokovnemu poklicu v literarno-teoretskih in estetskih vprašanjih že v zgodnjih

Tone Kralj - Pietà - moja mati - Olje (Razstavljeno v Parizu)

letih svojega dela pričel zanimati tudi za probleme upodabljaljoče umetnosti. Že leta 1904 se je v članku »Moderna manira in Žmitkov Poc« toplo zavzel za slovenske impresioniste in s finim estetskim čutom in velikim poznavanjem predmeta povsem pravilno ocenil bistvo in pomen impresionističnega slikarstva na splošno, posebej pa tudi pomen Jakopiča Jame in Groharja za razvoj slovenske upodabljaljoče umetnosti. Tudi kasneje je poročal o pariškem Salonu, naši umetnosti na tujem in doma, o dunajski Secesiji in slovenskih umetnikih (1905). Njegov zadnji članek o umetnostnih problemih je iz leta 1924, v katerem je v ZUZ poročal o svojem obisku pri Ažbetu. Pozneje se z vprašanji upodabljaljoče umetnosti ni več bavil, kljub temu pa moramo prof. Prijatelja označiti kot odličnega zagovornika slovenskega modernega slikarstva in prvega pobornika slovenske umetnostne-zgodovinske kritike, ki jo je nato prepustil doraščajoči gene-

raciji slovenskih umetnostnih zgodovinarjev in kritikov.

Ivan Grohar. Dne 15. junija 1937 je minula 70-letnica rojstva Ivana Groharja. Groharjevo umetniško delo je danes že toliko dognano, njegovo poslanstvo tako pomembno in nesporno, da razumen človek ne potrebuje posebnih navodil za spoznavanje Groharjeve umetnosti. Potrebovali bi kvečjemu prikaz umetniške rasti, padanja in dviganja te nekoliko res da tragične slovenske umetniške nature, skratka knjigo o Groharju umetniku. Tej nalogi seveda ni doraslo tako pero kot je Podbevškovo, ki je s svojo biografijo »Ivan Grohar, tragedija slovenskega umetnika«, doprinesel tipičen primer tiska, ki pri kulturnem narodu v ničemer ni upravičen. Sicer pa je Podbevšek svojo »razpravo« sam označil iz besedami: »Da bi ga (Groharja) kot umetnika obravnaval, se mi ni z delo važno.« Pozitivno mesto v knjigi

Ivan Sajevec - Zamorec - Kamen

so Jakopičeve toplo in iskreno občutene besede pokojnemu prijatelju.

V zunanjem smislu je knjiga na oko res da imponantna izdaja po obsegu, tisku in ostali opremljeni, popolnoma pa so odpovedale barvne reprodukcije, ki v tej velikosti v zrcalu stavka niso na mestu in po popolnoma napačno pojmovanih barvnih odtenkih na posameznih ploščanicah niti zdaleka ne dajejo pravilne barvne predstave prelestnih in barvno opojnih Groharjevih originalov.

9. maja je bila v Celju razstava slikarskih del F. Goloba in A. Sušmelja, ki sta študenta Umetniške akademije. Razstava je bila posvečena slovenski vasi.

Dne 26. maja 1937 je praznoval petdesetletnico rojstva slovenski slikar Albert Sirk. Rojen v Sv. Križu pri Trstu, se je šolal na umetniški akademiji v Benetkah in živi sedaj kot me-

ščanskošolski učitelj v Sv. Lenartu v Slov. goricah. Znane so zlasti zelo dobre Sirkove marine.

V oktobru 1937 bo desetletnica smrti slovenskega slikarja Ivana Franketa (1841 do 1927). Franke, ki mu je usoda naklonila izredno dolgo življenje 86 let, je bil slikar, ki je predstavljal nekako zunanjo vez med romantično povezanimi težnjami prejšnje dobe in sodobnim realističnim slikarstvom, ki sta ga v svojih zrelih delih zastopala brata Šubica. Franke sam se ves čas svojega umetniškega delovanja ni mogel oprostiti romantične tradicije in estetike posebno v svojih številnih cerkvenih delih (Škofja Loka, Cerklje, Ribnica), ki so mnogo manj zanimiva, kakor svetna dela.

Profesor in cesarski svetnik Franke je predsedoval tudi Slovenskemu umetniškemu društvu v času, ko je prišlo do znanega dogodka s takratnim društvenim blagajnikom Ivanom Groharjem. Netovariška gesta zastopnika starejše

Anton Ažbe - Zamorka - Olje - Narodna galerija v Ljubljani

generacije je imela svoj vzrok morda v tem, ker je prav tedaj mlada generacija, kateri je pripadal tudi Grohar, temeljito obračunala s svojimi predhodniki in jih energično potisnila z visokega piedestala, ki so si ga prisvajali.

Edino hrvaško umetniško revijo *Ars* v Zagrebu (Masarykova 19/II) izdaja skupina mladih neodvisnih intelektualcev. Poleg renomiranih imen najdemo med sotrudniki tudi dela onih, ki šele vstopajo v javno kulturno delo. Revijo urejuje uredniški odbor, odgovorni urednik je Zdenko Vojnović. 3.—4. številka 1937 prinaša zanimive sestavke o hrvaškem umetniškem svetu, poročila o raznih razstavah, razprave o Erazmu Rotterdamskem, o filmu in kulturi (Bratko Kreft), Gauguinu. Nadaljuje se Hege-dušičev članek »Grupiranje u Hrvatskoj«. Med tekstom so številne reprodukcije domačih in tujih del.

Revija je zelo borbena, kar je pri mladi generaciji, ki stremi za tem, da tudi sama sodeluje pri dograditvi hrvaške umetniške in obče kulture, povsem naravno in tudi pravilno. Prihodnja številka izide v septembru

V aprilu je bila razstava grafičnih listov pod naslovom: »Francosko drugo cesarstvo v ka-

rikaturi in ilustraciji«. Dela, ki so bila razstavljenjena, so iz grafične zbirke zagrebške vseučiliščne knjižnice. Zastopani so bili Edouard Beaumont, Constantin Guys, Paul Gavarni in drugi.

Frlaučku Gustl je imel v juniju »umetniško« razstavo v Jakopičevem paviljonu. Iz reklamnihotic smo zvedeli, da je bil razstavljalca na večjih evropskih razstavah in da imajo zato njegove slike vrednost, da je pred leti neka nemška tovarna barv natisnila v svoj katalog njegovo sliko — torej si je s tem razstavljalca pridobil tudi v tujem svetu »umetniško ime«. Strokovno oceno razstave je priobčila samo »Kurenčkova Neška« v svojem koticu, ki ga tudi pohvali.

II. Pomladanska razstava društva slovenskih likovnih umetnikov. Razstavljenjena dela niso bila žirirana in gre torej kot omenja uvod v katalog za »svobodno« razstavo. Katalog našteva 40 imen razstavljalcev s skupno 131 deli. Nekaj del je razstavljenih izven kataloga. Med razstavljalci, ki so vsi člani društva, je nekaj resničnih umetnikov, nekatera dela pa so proizvod tako imenovanih »tudi-umetnikov«! Obisk razstave je bil zadovoljiv.

Avgust Černigoj - Dijaki - Lesorez 1937

Beograd

Službeni list z dne 31. marca 1937 objavlja novo uredbo o osnovanju srednjih in visokih umetniških šol v Beogradu.

Srednja šola bo obsegala 4 letnike in ji bo svrha usposobiti absolvente za uporabno umetnost. Poučevalo se bo dekorativno risanje in modeliranje.

Visoka umetniška akademija bo imela položaj vseučiliščne fakultete in bo v smislu uredbe najvišja ustanova za umetniško izobrazbo. Razdeljena bo v dva oddelka: za čisto umetnost in za profesorje. Oddelek za čisto umetnost bo imel odseke za slikarstvo, kiparstvo in umetniško grafiko z občimi in posebnimi tečajji. Pouk bo trajal 6 let, 4 leta v občem tečaju in 2 leti v posebnem tečaju. Oddelek za profesorje bo brez odsekov in bo imel predavanja iz glavnih in pomožnih predmetov. Pouk bo trajal 5 let.

Vršila se je 1. razstava Udruženja likovnih umetnikov v Beogradu, na kateri so razstavili svoja dela tudi naslednji Slovenci: Olaf Globočnik, France Gorše, Zdenko Kalin, Fran Košir, Stane Kregar, Fran Pavlovec, Niko Pirnat, Mira Pregelj, Ivan in Bruno Vavpotič. Minister za notranje zadeve je odkupil od Slovencev za skupno 12.000 din umetnin, predsednik vlade dr. Stojadinović pa od razstavljenih del vseh umetnikov za skupno 70.000 din.

Prosvetni minister je imenoval strokovno komisijo, ki bo opravljala vse funkcije umet-

niškega sveta, dokler ne bo le-ta ustanovljen pri ministrstvu za prosveto. Med člani tečasne komisije so tudi naslednji upodobljajoči umetniki: Momčilo Živanović, upravnik umetniške šole v Beogradu, kipar Toma Rosandić, slikar Branko Popović, slikar Ljuba Ivanović, kipar Sreten Stojanović, kipar Milan Nedeljko- vič. V kolikor so poročila dnevnega časopisja točna, v komisiji ni nobenega slovenskega umetnika...

Zagreb

Ivan Meštrović bo zgradil v Zagrebu umetniško delavnico, ki bo bajně največja v Evropi. Zemljišče je umetniku dala brezplačno na razpolago zagrebška mestna občina proti obvezi, da preide po Meštrovičevi smrti atelje v last občine.

Kipar Antun Augustinčić in arhitekt Dragutin Galić iz Zagreba sta prejela 4. nagrado v znesku 25.000 din za postavitev spomenika predsedniku in ustvaritelju argentinske republike generalu Justu Jose de Urquize. Pri natečaju je sodelovalo 80 konkurentov.

Split — Julij 1937

V razstavnem salonu Galić je bila posmrtna razstava slikarja Ignjata Joba. Ilustrirani razstavniki katalog z uvodom C. Fiskovića navaja 47 slikarskih del, ki so vsa v privatni lasti, od tega je 5 slik v Banovinski galeriji v Splitu. Ignjat Job je bil po rodu Dalmatinec in je živel zadnje čase na otoku Braču. Slikal je morske krajine, figuralne kompozicije in druge

Ivan Kos - Sarajevski motiv - Lesorez 1936

motive iz domačega življenja v fantastičnih svetlobah in grotesknih, mestoma karikiranih obrih stilizirane koncepcije. Sredi borbe za odločnejši izraz in stremljenja za dovršenost umetniškega ustvarjanja ga je doletela smrt. Gornjo razstavo so priredili njegovi prijatelji.

•

Ministrstvo za prosveto je razpisalo natečaj za izdelavo idejnih osnutkov za novo stavbo prosvetnega ministrstva in so bile določene naslednje nagrade: I. 35.000 din, II. 25.000 din, III. 20.000 din in 20.000 din za odkup skic. Rok za izročitev idejnih osnutkov je določen do 15. septembra 1937. V žiriji so pomočnik, načelnik in inspektor prosvetnega ministrstva, 2 arhitekta, profesorja beograjske univerze.

Skoplje

Znani skopljski slikar Nikola Martinoski je bil od Policijske uprave v Skoplju kaznovan z denarno kaznijo 50 din, ki se v primeru neizterljivosti spremeni v 1 dan zapora. Slikar je bil obsojen, ker je v nekem nočnem lokalu napravil freske, za katere je pristojna politična oblast smatrala, da niso v skladu z načeli javne morale. Strokovna komisija je obstojala iz 1 političnega pisarja in

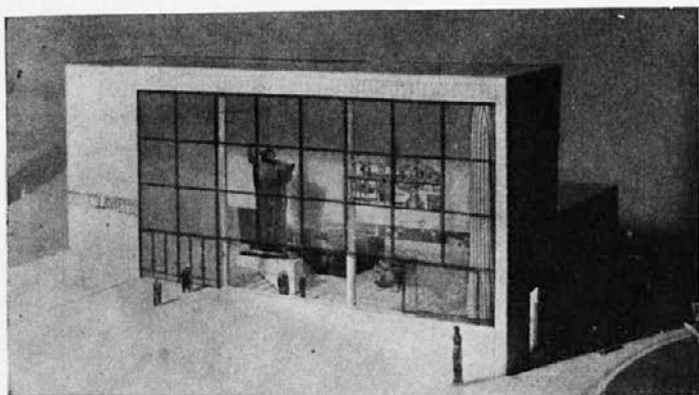
1 slikarja. Slikar je sicer na zahtevo te komisije freske popravil in grajana mesta odstranil, posamezne figure docentno oblekel itd., nakar je komisija ugotovila, da so freske sicer dobile potrebni »dodatek dostojnosti«, da pa so kljub temu z ozirom na mesto, na katerem se nahajajo, javni morali neprikladne, nakar je sledila denarna kazen.

Slikar se je proti odloku policijske uprave pritožil na pristojno bansko upravo.

AMERIKA

Petdesetletnico rojstva je obhajal profesor na pacifičnem zavodu za glasbo in upodabljačo umetnost v Los Angelesu Aleksander Arhipenko, eden izmed obnoviteljev kiparske umetnosti 20. stoletja. Po rodu iz Kijeva je bil že po naravi obdarovan s smislom za monumentalnost in velikim muzikalnim občutjem. Umetniško se je šolal v Moskvi in Parizu, kjer je bil njegovo prvo veliko doživetje Pablo Picasso. Arhipenko je kmalu spoznal, da bi umetnost po potih, kot jih je označil Rodin, vodila v zagato in epigonstvo in da je treba zaradi tega plastiko priversti novim ciljem nasproti. Treba pa je bilo najprej porušiti staro

(Nadaljevanje na strani 29)

Jugoslovanski paviljon za svetovno razstavo v Parizu 1937 (natečaj)

RAZSTAVA JURAJA NEUDHARDTA

V aprilu mesecu t. l. se nam je predstavil v Jakopičevem paviljonu arhitekt Juraj Neudhardt z razstavo svojih del, ki predstavlja arhitekturne probleme snovanj modernega arhitekta, ki pripada smeri nove arhitekturne forme z doslednim, ostrim in jasnim poudarkom, da ta izhaja kot logična posledica odnosa narave do človeka in brezmejnih možnosti, danih z moderno tehniko in modernim gradivom.

Juraj Neudhardt je študiral do leta 1925 pri prof. Ohmamu in Behrensu na Dunaju. Kasneje je tudi pri Behrensu kot sodelavec sodeloval v Berlinu. Razstavljena dela tega časa pričajo še o notranjih borbah, vplivih učitelja, romantično neizčiščenih pojmov, ki se prikazujejo tako v idejnem konceptu kakor v plastično okornih formah. Šele ob francoskem espritu se vzbudi v njem temperament, ki je Neudhardtju svojsten, ko kot sodelavec in učenec Le Corbusiera sprejme idejno njegovo smer, vendar pa kot močan iskalec in fanatičen analitik prihaja do lastnih zaključkov in lastnih stvaritev.

Arhitekturo kakor vsako umetnost preteklih časov gledamo trenutno vedno le bolj glede na njene oblike brez odnosa na življenje, prilike, v katerih je nastala po nujnosti razvoja. Arhitekturo bodočnosti pa že z gotovim odnosom do življenja, ki nastaja. Živimo v času, ko je razvoj družbe, življenja nakazan v gotovi smeri in po tem tudi lahko sodimo, ali je njena oblika, izraz pravilna ali ne.

Nazorno prikazani objekti moderne arhitekture na tej razstavi v obliki načrtov, fotografij in risb nas prepričujejo o tem, da pravilno sodimo, vendar s pomislekom, da-li so to praktični problemi našega ali bodočega življenja. Vsekakor bodočega. Arhitekturni problemi moderne arhitekture so tako tesno povezani s celokupnim razvojem človeka, njegovega družabnega reda in življenja, da le tedaj prihajajo v poštev, ko so vsi uranani v smer novega reda. Če postavimo, da gledamo z očmi v bodoči red, spoznamo, da razvoj moderne arhitekture, predvsem urbanizma, ki nam ga prikazujejo razstavljene arhitekturni problemi Neudhardta, prihaja kot logična posledica kaosa vlemest, ki so nastala v stotletjih. V začetku sicer samo po sebi časovno prilagodeni, vendar z razvojem vseh drugih komponent življenja zaostali tako v oblikah kakor v vseh funkcijah novih potreb — novega časa. Nered, ki je zaradi tega nastal, uničuje telo in duh človeka. Sprostitev, odstranitev tega nereda je naloga arhitekta, naloga, da ustvari novo zgradbo, novo mesto.

Razstavljene urbanistični problemi prikazujejo, kako pojmuje moderen arhitekt novo zgradbo, objekt novega mesta, ki ni več samovoljna, trenutna, sebična zamisel poedinca, temveč zaključek, diktat predhodno postavljenih zahtev, potreb vseh najnujnejših funkcij, izviraajočih iz proobitnih elementov, neizprosnihih postav, analitičnih dognanj, upoštevajočih vsa sredstva duha in tehnike, z merilom človeka, narave.

Iz posameznih celic, ki so bistveno enake, združene v večje organizme, zgradbe, namenjene potrebam človeka za bivanje, delo, uradovanje, zabavo, premišljene

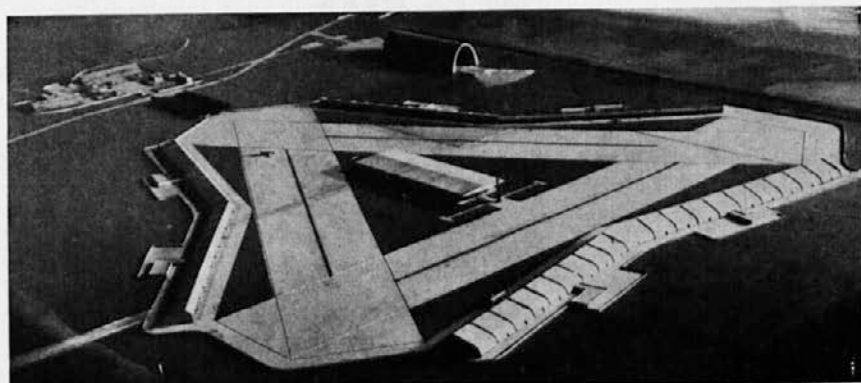
Mestna četrt modernega mesta

do podrobnosti, se gradi in ustvarja nova zgradba, mesto, ki ni več podobno staremu kupu neorganiziranih kamnov, opeke, objektov v tesno povezanih zatohlih ulicah, temveč sproščeno v naravi, v parkih, zelenju, igriščih z jasnimi, ostro začrtanimi arterijami, cestami, ki vežejo naselja, mesta, ne ovirajočimi njegovega razvoja in razmaha.

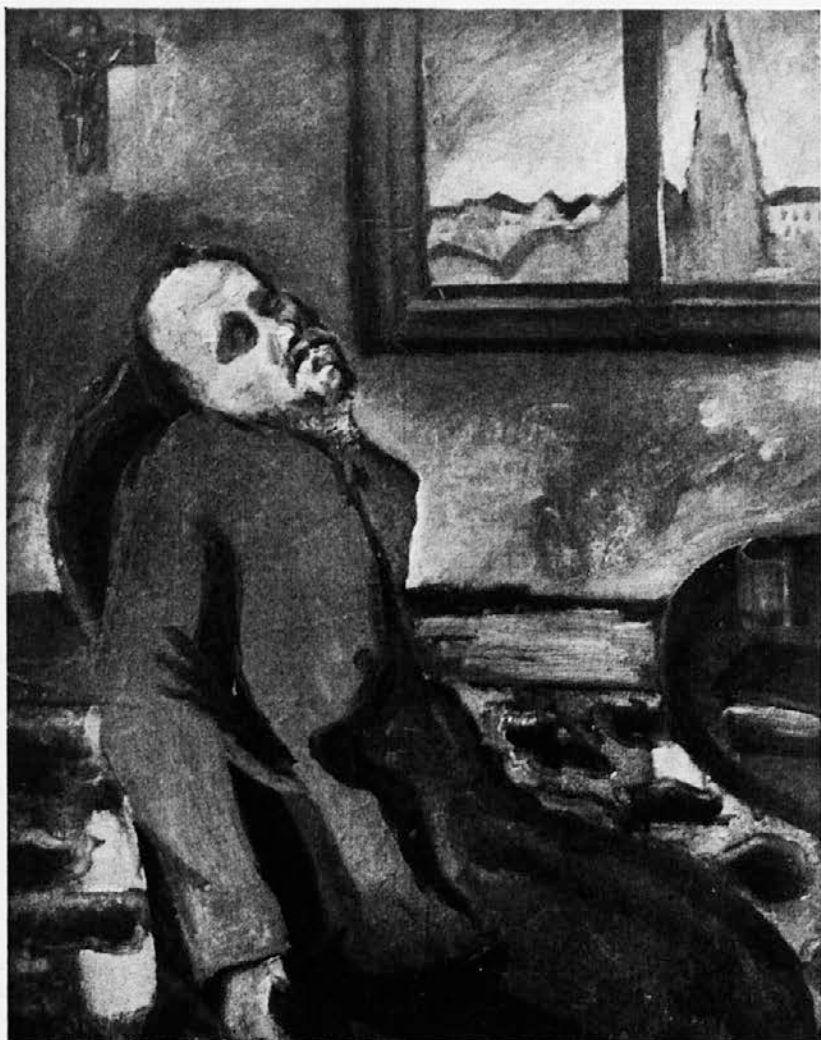
Način, kako rešuje Neudhardt problem modernega urbanizma, je sicer v bistvu idejno podoben Le Corbusierovemu, vendar z razliko, da ne zapada v formalizem ter da vedno izhaja iz potrebe in pušča razvoju svobodno pot. Primer regulacija Zagreba. Svobodno postavljene zgradbe v park, ki ga presekajo glavne ceste. Notranje ulice so pota v parku, ki vodijo do posameznih zgradb, šol, gledališča, športnega prostora itd. Prostor smatra kot skupno last tako kakor zrak. Ta projekt prikazuje tipični rezultat socialno ekonomskega problema v zvezi z gradbo mest. Zanimiv potek reševanja urbanističnega problema v dokaz podrobnega študija je regulacija Sušaka, pri katerem izhaja elementarna zamisel iz prostora preproste naraone obdelave zemlje, vinograda zaradi konfiguracije terena (kras, burja, klima), ki narekuje organizem mesta. Primorski vinogradi so vzor za reševanje regulacije Sušaka.

Nešteto nazornih načrtov, fotografij in risb na tej razstavi potrjuje, da je Neudhardt obdarovan z jasnimi in ostrimi čutili za red ter dosleden v oblikovanju do skrajnosti, da je Neudhardt prinesel v domovino znanje, ki bo služilo napredku arhitekture pri nas, ter da je s svojo razstavo nudil vpogled laiku in strokovnjaku v organizem moderne arhitekture.

Ivo Spinčič.

Projekt aerodroma

Emil Filla - Bralec Dostojevskega - Olje

Miran Jarc:

STARI PIŠČALKAR

*Iz svojih gozdov je zašel med ljudi,
imel je še vedno plaha oči,*

*kakor, da ni nikjer tu doma,
kakor, da niti brati ne zna.*

*Pa je sred ulice obstal
in pritisnil na usti piščal*

*z veje uvito, ki jo je bila
zlata zarja z jutrom oblila.*

*Piščalil o zarjah je z onkraj sveta,
da bi živost v duše prišla,
da bi duše telesa ogrela,
kot zlate ptice nad zemljo zletela.*

*Pa je zaman iskal v očeh . . .
odmeval mu je le sočutni nasmeh.*

*Le neki otrok je še vanj strmel,
čist mu soj v očeh je gorel.
Tedaj se je sklonil tih in mu dal
edino bogastvo — svojo piščal.*

Maks Švabinsky - Rajska sonata - Lesorez

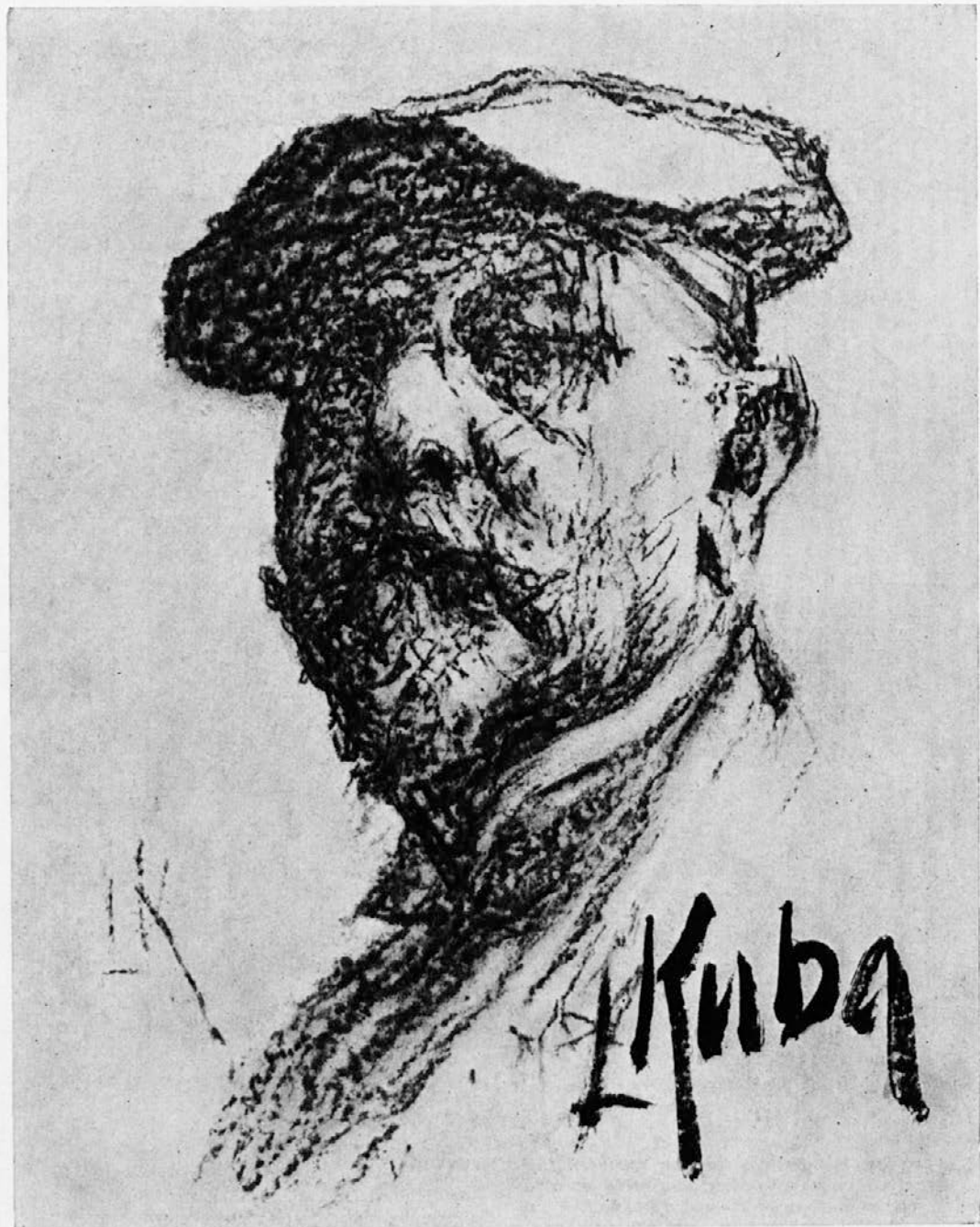
stavbo, razbiti staro formo v praprvine in iz razvalin in novih elementov ustvariti novo formo. To delo se je Arhipenko posrečilo v presenetljivo kratkem času. Leta 1910 je Arhipenko že predstavljal pojem skulptoslikarstva in arhipenture v delih, ki so dokazovala logični razvoj, enotno, trdno in jasno idejo neobhodno potrebnega prevrata v kiparstvu. Od leta 1925 živi Arhipenko v Ameriki in je svoje odnošaje z Evropo skoro prekinil. Njegova dela pa so tudi še danes enako revolucionarna kot v prvih letih umetniškega delovanja; če jih danes občutimo že kot klasična, ima svoj vzrok v tem, ker nas loči skoro 30 let od Arhipenkovega nastopa, dočim se dela po notranji strukturi niso popolnoma nič spremenila.

ANGLIJA

Angleži praznujejo stoletnico smrti angleškega slikarja Johna Constablea (1776—1873). Constable je bil v Angliji poleg Hogartha, Reynoldsa in Gainsborougha eden izmed prednikov strogo slikarske struje 19. stoletja, iz katere je kasneje izšel impresionizem in je slikal enostavne, razpoložena polne pokrajine v tradicionalni osvetljavi. Razstava bo v Tate-Gallery in bo obsegala 434 del.

AVSTRILIJA

V razstavnih dvorani Neuer Werkbund je v juniju 1937 kolektivno razstavil avstrijski slikar Oskar Kokoschka, ki je v marcu praz-

Ludvik Kuba - Lastna podoba - Risba

noval petdesetletnico rojstva. Dunajska kritika imenuje Kokoschko zaradi njegovega vpliva na razvoj avstrijskega slikarstva »velikega maga in Makarta 20. stoletja«, del kritike pa je najnovejša dela mojstra v celoti odklonil, ker so po slikarjevi izjavi nastala iz nočnih halucinacij in težkih sanj, katerim vidno podobo je skušal slikar dati v oljnatih slikah fantastične oblike.

Pravkar imenovani slikar Oskar Kokoschka je bil povabljen za 3 leta kot nadomestni profesor na Miles College, Oakland (Kalifornija). Prejel je obenem Carnegiejevo nagrado za portret prezidenta Masaryka.

Avstrijski muzej za umetnost in industrijo je priredil s sodelovanjem Društva prijateljev azijske umetnosti veliko razstavo vzhodno-

Jan Slaviček - Pogled na Korčulo - Risba 1936

azijske umetnosti, ki je obsegala slike, kitajska dela v laku in zelo zanimive plastike z otoka Bali. Razstavljenе umetnine so dale na razpolago bogate privatne zbirke.

Kot smo že poročali v 2. številki lanskega letnika naše revije, se je na Dunaju vršila razstava novejšje ogrske umetnosti. Mestna občina dunajska je ob tej priliki sklenila podeliti trem najboljšim umetnikom posebna odlikovanja (zlato, srebrno in bronasto kolajno). Drugo odlikovanje, srebrno dunajsko kolajno, je prejel Viljem Abá-Novak, o katerem smo poročali in prinesli reprodukcijo njegove slike »Ob Tisi«.

Šestdesetletnico rojstva je praznoval letos slikar Alfred Kubin, rodом iz Litomeřic (Č. S. R.). Mnogo slik je po njegovi izjavi nastalo na ta naćin, da je doživljaje, ki jih je sanjal, naslikal na platno.

ČESKOSLOVAŠKA

Ob 75 letnici rojstva znanega slovaškega slikarja Jože Uprke je bila prirejena velika razstava njegovih del.

V aprilu je bila otvorenja razstava francoskega slikarstva od Maneta do današnjih dni (glej poročilo na str. 51 2. štev. »Umetnost«). Za stopanij je bilo skupno 58 umetnikov.

Češki slikar Jan Slaviček, ki je razstavljal z umetniško skupino Maleš-Gorše-G. A. Kos tudi v Ljubljani, je dokončal za čekoslovaški paviljon na pariški razstavi veliko oljnato veduto mesta Prage. Slika meri 20 x 4 m

V aprilu 1937 je v razstavnem salonu »Elan« razstavil 40 del v Pragi živeći slovenski slikar Ante Trstenjak.

V Pragi je dne 5. aprila 1937 umrl, 70 let star, znameniti češki leposlovni kritik, esejist, pisatelj in pesnik univ. prof. F. X. Šalda. Šalda je bil eden najsvetlejših duhov češkega umetnostnega življenja in je izvojeval nešteto bojev za ohranitev umetniških lepот. Ni pa bil enostranski literarni zgodovinar, marveć ljubitelj vseh panog umetnosti, tudi upodabljaljoće. Napisal je nešteto člankov, predavanj in razprav o upodabljaljoći umetnosti, da bi s tem zlasti pri mladini vzbudil čim večje zanimanje za upodabljaljočo umetnost in njene probleme. Svojo obširno in dragoceno knjižnico je šalda zapustil državni narodni knjižnici, vse ostalo premoženje s pravicami do avtorskih nagrad pa Jedličkovi ustanovi za pohabljenje. V zapuščini je tudi zbirka slik znamenitih slikarjev, ki jih je šalda zbiral več let. Urejeval je pet let umetniško revijo »Volné směry«, ki jo izdaja praško umetniško društvo »Mánes« in se je v letih 1906—1907 zlasti toпло zavzel za impresionistično umetnost.

Dr. hon. causa Ludvik Kuba, znani češki slikar, skladatelj in narodopisec, čigar članek »Zasušena paleta« pravkar prinaša naša revija, je izdal novo knjigo »Čtění v Bosně a Hercegovině«. Avtor je že prej izdal tri druge narodopisne knjige o Dalmaciji, Srbiji in Macedoniji, ki so vse opremljene s Kubovimi izvornimi risbami in barvnimi reprodukcijami pokrajin in etnografskih tipov, ki jih popisuje.

Paul Gauguin - »Dobro jutro gospod Gauguin!« - Olje (Odkupljeno po češkoslovaškem ministrskem svetu za praško državno galerijo za 1.000.000 dinarjev)

Praško društvo »Mánes« bo ob proslavi svojega 50 letnega jubileja med drugim priredilo tudi razstavo del znamenitega norveškega slikarja in grafika Eduarda Muncha, ki je sedaj 74 let star.

Munch je v evropskem upodabljačem svetu zelo zanimiv pojav. Ko je leta 1892, trideset let star, prišel iz Pariza v Berlin in je slikal še na impresionistični način, je imel večino umetniškega sveta proti sebi. V Berlinu pa je nenkrat postal steber moderne. Oblika njegovega dela se je spremenila. Postal je razlagalec človeške duše, človeških slabosti in vrednot in je zlasti v grafiki nad vse svojevrsten in človeško pretresljiv pojav. Novo evropsko slikarstvo dolguje ravno Munchu nešteto pobud in marsikaterega, zlasti nemškega umetnika, si je brez umetnosti tega znamenitega Norvežana težko predstavljati.

Znani češki kipar profesor Otokar Španiel, ki je svoj čas upodobil tudi našega arhitekta Plečnika, je bil za šolsko leto 1937/38 izvoljen za rektorja Umetniške akademije v Pragi. Jednota výtvarných umělců je imenovala za častna člana Vratislava Nechlebo, slikarja in profesorja akademije upodabljačoče umetnosti v Pragi, in dr. h. c. Ludvika Kubo, slikarja in pisatelja, katerega članek »Zasušena paleta« prinaša naša revija. Za

predsednika navedenega umetniškega združenja je bil izvoljen slikar Jaroslav Malinský.

V naši reviji bomo kot doslej tudi v bodoče prinašali reprodukcije pomembnih češkoslovaških upodabljačih umetnikov. S češko upodabljačo umetnostjo vežejo naše umetnike že desetletja tesni kulturni stiki. Številni mlajši slovenski slikarji in kiparji so se umetniško šolali v Pragi, pa tudi starejše generacije od bratov Šubicev in Ažbeta dalje so imele neposredne stike s Čehi. Zato je tembolj upravičeno, da tudi širši slovenski kulturni javnosti pokažemo vsaj v reprodukcijah visoki kvalitetni nivo starejše in moderne češkoslovaške upodabljačoče umetnosti. V današnji številki prinašamo primere del naslednjih mojstrov: Max Švabinský je bil rojen 17. IX. 1873 v Kroměřížu in je leta 1896. dokončal praško umetniško akademijo, kjer je 1910 postal profesor za grafiko in 1927 profesor za figuralno slikarstvo. Od leta 1891 je častni član društva »Mánes« in številnih drugih umetniških združenj doma in v tujini, dopisni član Češke akademije znanosti in umetnosti. doctor honoris causa brnske univerze, vitez francoske častne legije itd. Najpomembnejša njegova dela so razstavljena v Moderni galeriji v Pragi. Leta 1924. je razstavil tudi v Ljubljani na veliki razstavi društva »Mánes«. Švabinský je tip zdravega, krasoti pozemeljskega življenja vdanega umetnika, ki jo povzdiguje v sfero poetične eksistence. Čutni čari ženstva in fizična krasota življenja in harmonije z vesoljnostjo so temeljni toni njegovih slik in grafičnih listov, s katerimi je pridobil češki grafični umetnosti svetovno pozornost in priznanje. Zlasti v lesorezu se je ta mojster dvignil do višine, ki tudi v svetovni umetnosti zlepa nima primere. Emil Filla je iz generacije, ki je stopila v javnost v prvem desetletju tega stoletja iz protesta proti impresionizmu. Umetniški klub »Osma« (začetno število je bilo 8 članov), kateremu je pripadal Filla, je iskal v tesni zvezi s francosko umetnostjo pot k sintezi, naslanjajoč se na Cézanna in Van Gogha. Intelektualni vodja te generacije je bil Filla, ki je izšel iz ekspresionizma in polagoma došel do metode kubizma, v kateri se je doma in v tujini odlično uveljavil. Kljub opredelitvi za kubizem, ki je bil tedaj evropska struja, pa je Filla postal umetnik z močnimi osebnimi znaki in s svojimi številnimi kvalitetnimi deli dosegal velike uspehe. Udeležuje se tudi leposlovno in je glavni urednik češke umetniške revije »Vollné směry«, ki jo izdaja društvo »Mánes«. Jan Slaviček je bil rojen leta 1900 in je sin pokojnega znanega češkega impresionista Antonina Slavička. Jan Slaviček je učenec švabinskega in spada danes med najbolj ugledne mlade češke slikarje. Povsem svojevrstne so Slavičkove sepija risbe, ki smo jih občudovali tudi v Ljubljani in ki kažejo temperamentno razgibanost in mojstrsko obvladanje materiala. Tudi številne oljnathe slike tega mojstra dokazujejo samobitno in zrelo umetnost. Pomembnejša Slavičkova dela so last Moderne galerije v Pragi in dvorca na Hradčanih.

analizira. Prav tako zadnje Maleševo delo »Senca«, pri katerih pravi, da je Maleš s poezijo linije zašel v sence svojih lastnih globin. Pisec pride do zaključka, da je umetnost Mihe Maleša izključno subjektivna, umetnost zasebnega sveta ene same osebnosti, a vendarle izraz umetnikovega obvladavanja forme, ki se kaže kljub Maleševemu iskanju podobe, s katero hoče izraziti svoj notranji smisel.

Pisec posebej naglašja opremo Maleševih »Sence«, ki jo smatra za najboljšo publikacijo, ki je sploh kdaj pri nas izšla.

O Maleševih »Sencah« je poročala med drugim tudi československo-jihoslovenska revija, ki izhaja v Pragi (št. 1.—2.). Recenzent omenja dosedanje Maleševo delo in zlasti opozarja na vzorno opremo knjige, s priporočilom bibliofilom, da z njo obogatijo svoje knjižne zbirke.

V zagrebški umetniški reviji »Ars« (št. 3.—4.) piše Zdenko Vojnovič o Maleševih »Sencah« z reprodukcijo Maleševoga lastnega portreta in linoreza »Poljub«. Vojnovič pride do zaključka, da Maleševega dela niti za trenutek ni mogoče gledati brez sočasnega življenja v Maleša pesnika in misleca. Ta globoka nota Malešove človečnosti, to večno prodiranje v subjekt in dajanje samega sebe, pa najsi je to v risbi, pesmi ali mislih, Malešove osebnost nenehno približuje in baš zaradi tega, ker je njegovo delo iskreno, doživeto in umetniško intenzivno, nastane naša vera v Maleša kot človeka in umetnika.

Česke Slovo 7. avgusta 1937, Praga

Iz med mlajših slovenskih umetnikov je Miha Maleš odločno najzanimivejši. Njegov razvoj pomeni stalno iskanje novega načina izražanja, nove forme, včasih naravnost vročično stremljenje za tem, da bi kar najpopolneje našel izraz svojemu čustvovanju. »Slikam tako, kakor že hoče moje kmečko, sentimentalno srce sredi hrupnega vrveža velikega mesta,« je nekoč iskreno izjavil. Maleš je pesnik, ki govori s čopičem, s peresom in z iglo in le včasih ga premotijo besede in stih. Praška umetniška akademija, življenje velemesta in potovanja v zemljo z bogato umetniško kulturo so pripomogli k hitrejšemu dvigu njegove ustvarjalne sile. Kot mladenič je razstavljal v Pragi, v Ljubljani je presenetil javnost kot slikar in mojster v različnih grafičnih tehnikah s pestrostjo in bogatim obsegom. V razstavljanju ga je vodilo stremljenje za čim ožji dotik z občinstvom. Izdal je tri knjige reprodukcij in pred enim letom je ustanovil umetniško revijo »Umetnost«. Ne ozira se na kritike in zavrača očitke poslabšanja. Je zvest samemu sebi in svojemu ustvarjajočemu duhu.

Študija švicarskega umetnostnega kritika Schaub-Kocha, ki živi v Italiji, prinaša Malešu priznanje, ki ga je bil le redkokdaj deležen slovenski umetnik. Pregled bogate galerije dosedanjih Maleševih del preseneča zaradi njegovih novih vidikov. Težko je reči, da je njegovo odkritje različnih vplivov in form podobno vzhodni bizantinski umetnosti, toda njeno poznavanje veliko pomaga za pravilno doumetje tako raznovrstne umetnosti, kot je Maleševa. Schaub-Koch najbolj občuduje Maleševo vsestranost. Nobena umetniška forma mu ni tuja. Švicarski kritik se zadržuje pri posameznih Maleševih slikarskih tehnikah in si izbere najvažnejša dela ter jih primerja z drugim

svetovnim slikarstvom. Kritič hoče s tem čim močnejše poudariti glavne poteze Maleševoga ustvarjanja. Od olj je vzbudila njegovo pozornost Marija z detelom (1932) in Dekle z vrčem (1934). Monumentalne freske v Cirkveni in Vočinu so ga navdušile po njih preprosti mistiki in po sodobnem pojmovanju verskih motivov. Pri temperi je opazil, da se v nji najglasneje pojavlja Maleš kot pesnik, kajti le-ta mu daje največjo možnost, izraziti svoje resnične notranje občutke in pesniški polet. (Spomin na Benetke, V vodi, Kopalka). V monotipiji in v lesorezu se izraža Maleševo bogastvo v motivih, ki ga najpravilneje ocenimo po njegovi knjigi »Sence« (1936), po številnih risbah in po zbirki »Rdeče lučke« (1929). Študija Schaub-Kocha je izšla v francoskem originalu in v slovenskem prevodu M. Benčine, ki jo je opremil s krajšim člankom o njenemu avtorju. Okusno opremljena knjiga s številnimi reprodukcijami na krednem papirju se je pojavila tudi na knjižnem trgu v Pragi. Dr. O(ton)B(erkopec).

V beograjskem dnevniku »Vreme« od 3. avgusta 1937 je o Maleševih monografiji obširno poročala srbska umetnostna zgodovinarica dr. M. Z., z reprodukcijami dveh Maleševih risb in ene monotipije. Recenzentinja predvsem pohvali izredno okusno, tehnično izvrstno opremljeno knjigo in nato obširno analizira Maleševo umetniško delo.

Prva in neizbežna konstatacija je velika produktivnost in raznolikost Maleševoga dela, v katerem se pokaže živi, nemirni umetniški temperament, izredna dojemljivost, spontanost umetniškega izražanja in obvladanje slikarske tehnike. Maleš v svojem ustvarjanju nima ravno potegnjene razvojne linije, temveč skuša v nemiru svojega umetniškega iskanja vedno na nov način in z novimi temami pokazati svojo sposobnost in možnost umetniškega doživljanja in ustvarjanja. Maleš ima kot umetnik veliko občutljivost za vse širroke, raznovrstne življenjske pojave in dogodke in se zaradi tega ni opredelil v neko odrejeno ideološko orientacijo, marveč prepušča sebi polno osebno svobodo opazovanja in gledanja na stvari. Za njegovo umetnost so značilne naslednje besede: »Motivnih programov nisem nikoli imel. Trenutke življenja, ki tonejo v neskončnost pozabe, lovim in jim skušam dati s svojo dušo in razumom sliko življenja.«

Prof. Schaub-Koch imenuje našega slikarja pesnika. Resnično se kaže, da je moč tega slikarja v globoki dojemljivosti in ritmičnih oblikah. V cerkvenih delih, ki jih je slikar izvršil v Cirkveni in Vočinu, je oživel moč vere in vizijo Matere božje in podal v svojih delih vso intimitno tamkajšnje atmosfere. Njegova »Desetnica« je prežeta s težko stvarnostjo in je nedvomno socialna. Maleševa ljubezenska grafika je polna fine erotike in nenavadno odkritosrčna v odkrivanju raznih scen iz življenja ljubezni. Golniška mapa nam odkriva ozračje sanatorija.

V vseh Maleševih delih je na prvem mestu neke vrste lahkotna odkritosrčnost. V lirični nežnosti in enostavnosti ter življenjski stvarnosti njegovih grafičnih del se najprej pokaže človek, ki doživlja, občuti, vidi in razume, zatem pride umetnik, ki vse te dogodke objame v slike, obdrži jih v barvi, liniji, svetlobi in senci in jih preliče v harmonične oblike otme od pozabljenja.

(Nadaljevanje na 4. strani ovitka.)

Za dopolnilo Vaše knjižnice Vam priporočamo sledeča dela, ki so izšla v naši založbi:

Miha Maleš: Sence ali knjiga lesorezov in linorezov. To monumentalno delo, ki je edinstveno na našem književnem trgu, je izšlo le v tri sto numeriranih izvodih z avtorjevo signaturo in vezano na japonski način vsebuje poleg uvoda, ki ga je napisal upravnik Narodne galerije Ivan Zorman, M. Maleševe avtobiografske pesmi in aforizmov o umetnosti — preko 150 slik. — Cena izvodu je 280 din.

Emil Schaub-Koch (Florence): Miha Maleš. Je to najlepša biografija na našem knjižnem trgu. V razpravi, ki jo je napisal švicarski umetniški kritik, filozof in esteta svetovnega slovesa (sedaj profesor v Florenci), nam razčlenjuje tako različno Maleševo umetnost z evropskega vidika in jo prišteva k najvišjim dognanjem svetovne umetnosti. Monografija je elegantno vezana, ima večbarvno umetniško prilogo in so reproducirana v njej vsa najznačilnejša dela našega umetnika — preko 80 reprodukcij na najfinem krednem papirju. — Cena 70 din.

France Prešeren: Sonetni venec s 30 izvirnimi linorezi Mihe Maleša in uvodom dr. Rajka Ložarja je prav te dni izšel. Monumentalna knjiga, ki je bila deloma tiskana v Pragi, je izšla v omejeni numerirani nakladi. — Cena v platno vezanemu izvodu 240 din.

Vse knjige se naročajo pri Bibliofilski založbi v Ljubljani, Pod turnom št. 5.

Mestna hranilnica ljubljanska

ima novih in oproščenih
vlog že

Din 147,000.000.—,

ki so izplačljive vsak čas
brez omejitve

Za vse vloge jamči Mestna občina ljubljanska

Okviri ●

okvirne late v vseh izdelavah

BOR-Pavel Obersnel, Zg. šiška 50

Telefon števil. 27-78